

Dr. sc. Marko Mrakovčić*

Dr. sc. Petra Šprem**

Dr. sc. Reana Bezić***

PROFIL ŽRTAVA NASILJA U REPUBLICI HRVATSKOJ****

Jedno od osnovnih obilježja istraživanja nasilja jest njihova fragmentarnost – uglavnom se fokusiraju na određene podtipove nasilja ili se oslanjaju na normativnu kategorizaciju. Uzrok leži u nedostatku jedinstvene definicije nasilja, koja se u nedostatku boljeg rješenja zaobilazi kao predmet kriminoloških istraživanja. S druge strane, slojevitost nasilja sugerira i etiološku te fenomenološku dinamičnost te raznolikost, zbog čega se empirijski opravdano istražuju njegovi podtipovi. I viktimološka istraživanja nerijetko su fragmentarna te do sada nisu uspjela isprofilirati karakteristična zajednička obilježja žrtava nasilja. U radu se, s fokusom na žrtve, analiziraju empirijski podaci prvog multidisciplinarnog istraživanja nasilja u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je provedeno detaljnom analizom sudskih spisa koji su pravomoćno okončani u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Rad počiva na polazišnoj pretpostavci o postojanju određenog broja zajedničkih obilježja žrtava nasilja, neovisno o podtipu nasilja. U tom smislu ovaj rad nastoji potaknuti daljnju znanstveno-stručnu raspravu o spomenutoj problematici i istražiti imaju li žrtve nasilja u Republici Hrvatskoj određene zajedničke karakteristike, poput spola, dobi, radnog statusa,

* Dr. sc. Marko Mrakovčić, izvanredni profesor, Sveučilište u Rijeci Pravni fakultet; marko.mrakovcic@uniri.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4919-0277>

** Dr. sc. Petra Šprem, viša asistentica, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; petra.sprem@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4396-6887>

*** Dr. sc. Reana Bezić, docentica, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; reana.bezic@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1299-0860>

**** Rad je nastao na osnovi podataka empirijskog istraživanja provedenog u okviru Uspostavno-istraživačkog projekta „Hrvatski monitor nasilja: Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava (CroViMo)”, koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost (UIP-2017-05-8876).

*razine obrazovanja, koji je kontekst okruženja u kojem se nasilje od-
vilo (javni/privatni), kakav je odnos žrtve i počinitelja, koje su tipove
ozljeda žrtve pretrpjele. Rezultati su pokazali da su mlađe žene nižeg
obrazovanja i socioekonomskog statusa nešto češće od drugih izložene
riziku od nasilja.*

*Ključne riječi: nasilje, žrtve, viktimogeni faktori, istraživanje nasi-
lja, Hrvatski monitor nasilja*

1. HETEROGENA PRIRODA NASILJA KAO UZROK FRAGMENTARNOSTI ISTRAŽIVANJA?

Usprkos bogatoj povijesti istraživanja nasilja kao društvenog fenomena još uvijek ne postoji konsenzus u znanstvenoj zajednici o njegovoj jedinstvenoj definiciji i najvažnijim biološkim, psihološkim i društvenim čimbenicima koji na njega utječu.¹ Stoga nasilje i dalje ostaje jedna od društvenih pojava koje je iznimno teško jedinstveno konceptualizirati² te fenomen o kojem postoje brojna „otvorena“ pitanja. Zašto dolazi do nasilja? Tko su tipični počinitelji nasilja? Koja obilježja imaju tipične žrtve nasilja? Može li se (i kako) nasilje spriječiti? Je li trend nasilja u porastu ili padu u odnosu na prošlost? Koje zemlje imaju najveću stopu nasilja?³ Odgovori na gore postavljena, a i brojna druga pitanja koja se tiču nasilja intrigiraju mnoge znanstvenike različitih područja.⁴ Ipak, usprkos značajnim naporima raznih disciplina i bogatoj literaturi na temu nasi-

¹ Rutherford, A.; Zwi, A. B.; Grove, N. J.; Butchart, A., Violence: a glossary, *Journal of epidemiology and community health*, vol. 61, br. 8, 2007, str. 676.

² Imbusch, 2003, str. 13, prema: Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić N., Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu, *Zbornik radova: Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu: razumijevanje novih sigurnosnih izazova*, 2020, str. 501.

³ Problematika takvih pitanja leži u slojevitosti fenomena nasilja, i to neovisno o tipu nasilja o kojem govorimo. S druge strane, na inozemnoj razini komparativna kriminološka istraživanja nasilja uglavnom su fokusirana na ubojstva (usp. Balkan Homicide Study, Global Homicide Study, European Homicide Monitor) s obzirom na iznimnu različitost normativnih okvira u definiranju nasilja, pri čemu su ubojstva najprivlačniji pokazatelj stupnja nasilja u pojedinoj zemlji – broj ubojstava relativno je lako utvrditi, njegova je definicija u različitim zemljama u osnovi ista te na taj način ubojstvo kao smrtonosno nasilje istraživačima olakšava svođenje tog kompleksnog fenomena na zajednički nazivnik. No pitanje je ima li takva istraživačka „linija manjeg otpora“, uz očigledne prednosti, svoje opravdanje u konceptualnim postavkama o nasilju.

⁴ Različite disciplinarne perspektive, poput sociologije, političkih znanosti, antropologije, kriminologije, viktimologije, psihologije i drugih, mogu obogatiti znanstvene rasprave o nasilju i kreirati nove teorijske pristupe i metodologije (Hartmann, E., Violence: Constructing an Emerging Field of Sociology, *International Journal of Conflict and Violence (IJCV)*, vol. 11, 2017, str. 1).

lja, neumoljiva kompleksnost nasilja onemogućila je i iznalaženje univerzalne, općeprihvatljive definicije nasilja.⁵ Premda je Svjetska zdravstvena organizacija ponudila sljedeću definiciju nasilja: „the intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment, or deprivation“,⁶ autori smatraju da je ona suviše podložna subjektivnom tumačenju svakog od navedenih pojmova i s te strane potencijalno preširoka, a s druge strane ne uključuje, primjerice, nasilje nad životinjama, već isključivo interpersonalno nasilje. Iz navedenog se da zaključiti kako je jedinstvenu, sveobuhvatnu, dovoljno uključivu, a opet ne preširoku definiciju nasilja iznimno teško iznaći. Pritom je opravdano i zaključiti kako više nego ikad prije konceptualne postavke tog fenomena bivaju sve „labavije“ svodeći pritom pojam „nasilje“ u kategoriju gotovo suštinske subjektivnosti.⁷ Takva definicijska ograničenja otežavaju holistički pristup nasilju u smislu njegova istraživanja. Operativne definicije u istraživanjima etiologije i fenomenologije nasilja nerijetko fragmentiraju nasilje na njegove podtipove te se ona vode premisom kako je suštinsku raznovrsnost pojma „nasilje“ nemoguće svesti na zajedničke odrednice i donositi jedinstvene znanstvene zaključke, primjenjive na sve vrste nasilja.

Donedavno u Republici Hrvatskoj relativno slabi istraživački opus na temu nasilja pokazuje kako kriminoloških istraživanja generalno manjka, a ondje gdje ona i postoje, također se odnose samo na pojedine kategorije nasilja,⁸ pri

⁵ Tolan, P.; Gorman-Smith, D.; Henry, D., Family violence, *Annual Review of Psychology*, vol. 57, 2006, str. 557–583.

⁶ Svjetska zdravstvena organizacija, *The VPA approach*, dostupno na: <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach> (28. 9. 2024.).

⁷ To se osobito odnosi na pojam psihičkog nasilja, koji je fluidan u svojem konceptualnom smislu (Ždero, V., Psihičko zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji, *Ljetopis socijalnog rada*, vol. 12, br. 1, 2005, str. 145), no uz njegove sve više prepoznate važnosti u pravnim diskursima o nasilju (tako se, primjerice, Šprem zalaže za uvođenje posebnog kaznenog djela psihičkog nasilja, koje veliku ulogu ima u okviru obiteljskog nasilja, Šprem, P., *Normativna i empirijska analiza obiteljskog nasilja u Hrvatskoj: kaznenopravni koncepti, kriminološki fenomeni, praktični izazovi i moguća rješenja*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2023, str. 272).

⁸ Npr. istraživanje nasilja nad starijima: Kovačić Petrović, Z.; Peraica, T.; Barić, Ž.; Kozarić-Kovačić, D., Starije žrtve obiteljskog nasilja u Hrvatskoj: presječno istraživanje jednog savjetovališta, *Socijalna psihijatrija*, vol. 51, br. 1, 2023, str. 51–70, <https://doi.org/10.24869/spsih.2023.51>; istraživanje vršnjačkog nasilja: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, *Istraživanje o vršnjačkom nasilju na reprezentativnom uzorku osnovnih i srednjih škola kojima je osnivač Grad Zagreb*, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet – Odsjek za poremećaje u ponašanju / Laboratorij za preventijska istraživanja, 2023; istraživanje nasilja nad ženama: (Autonomna ženska kuća Zagreb), *Istraživanje o rasprostranjenosti nasilja protiv žena*, 2003, i sl.

čemu pokušaja sveobuhvatne definicije nasilja u takvim istraživanjima i nema. Prvo istraživanje u Hrvatskoj koje se bavi empirijskim izučavanjem etiologije i fenomenologije nasilja kao slojevitog društvenog fenomena jest istraživanje projekta Hrvatske zaklade za znanost: CroViMo (Hrvatski monitor nasilja – Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava). Jedinstvenost nasilja kao predmeta istraživanja u spomenutom projektu svedena je na ključne razlikovne odrednice nasilja od drugih vrsta kažnjivih društvenih interakcija. Cilj navedenog projekta bio je sveobuhvatan i multidisciplinarn pristup istraživanju nasilja, pri čemu operativna istraživačka definicija nasilja neće biti opterećena dosad poznatim kategorizacijama nasilja (nerijetko naklonjenim normativnim pojmovima) niti zamagljena krutim kaznenopravnim konceptima ili pak statističkim žargonima. U tom smislu za potrebe navedenog projekta tim istraživača iz različitih znanstvenih disciplina i područja predložio je autentičnu definiciju nasilja, koja ga svodi na one odrednice oko kojih postoji najveći društveni i stručni konsenzus. Dakle, riječ je o definiciji u koju su utkani minimalni elementi koje neko ponašanje mora imati kako bi se kategoriziralo kao nasilno ponašanje, odnosno nasilje se nastojalo svesti na najmanji mogući broj jednostavnih i jasnih obilježja koja će ga činiti različitim od drugih oblika ljudskog ponašanja, a opet obuhvatiti njegovu suštinu. Stoga projektna definicija nasilja glasi: *Nasilje je svako ljudsko ponašanje počinjeno s (primarnom ili jedinstvenom) namjerom fizički ozlijediti / ubiti drugu osobu.*⁹ Predmetna definicija nije savršena niti teži biti univerzalno primjenjiva, no za potrebe kriminološkog istraživanja riječ je o operativnoj definiciji, koja, prema mišljenju istraživačkog tima, najbolje pogađa suštinu samog nasilja. U tom smislu istraživanje je stavilo fokus na fizičko nasilje s obzirom na zamagljenu konceptualizaciju psihičkog nasilja te njegovo otežano empirijsko detektiranje. Projekt se fokusirao isključivo na interpersonalno nasilje, dok je primarna, odnosno jedinstvena namjera unesena u definiciju kako bi isključila sve slučajeve slučajnosti i nesvjesnog postupanja čovjeka. Namjera za potrebe ovog projekta nije normativna kategorija, već se odnosi na to je li nečije ponašanje imalo za cilj nekoga ubiti ili ozlijediti.

Navedena se definicija usredotočuje na realnost nasilja, a ne na ograničenu, normativno konstruiranu percepciju nasilja od strane kaznenopravnog sustava. Način na koji je to postignuto jest taj da svatko može relativno jednostavno

⁹ Više o kategorijama kaznenih djela i projektnoj definiciji vidi: Getoš Kalac, A.-M.; Bezić, R., *Criminological Violence Research – Ideas, Challenges, Concepts, Solutions. Violence Lab Manuals*, veljača 2019., dostupno na: <https://www.violence-lab.eu/publications/manuals/empirical-manual-2/> (26. 2. 2024.); Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P., *Normative Aspects of Criminological Violence Research. Violence Lab Manuals*, prosinac 2018., dostupno na: <https://www.violence-lab.eu/publications/manuals/normative-manual-2/> (26. 2. 2024.).

procijeniti je li neko ponašanje nasilje ili nije. U tom smislu bilo je nužno izostaviti psihičko nasilje, koje, bez obzira na svoju važnost, nužno za sobom povlači veliko područje subjektivnosti i mogućnosti samoprocjene te je na taj način empirijski teško dosljedno uhvatljivo. Ideja koja stoji iza prilično "jednostavne" definicije nasilja jest zadržati fokus istraživanja na realnom nasilju, fenomenu koji se može dobro terminološki obuhvatiti ako se primarno razumije izvan normativne složenosti pojmova kao što su objektivni i subjektivni elementi kaznenog djela, kaznena odgovornost, namjera, krivnja, kažnjivost, dokazivost itd. Daleko od znanstvene savršenosti, ali najbliže znanstvenoj objektivnosti i mogućnosti empirijske „uhvatljivosti“ nasilja koja će dati odgovore na pitanja: koliko i kakva nasilja ima u Hrvatskoj, tko su počinitelji, a tko žrtve generalnog nasilja? Navedeno u istraživačkom smislu predstavlja autentični znanstveni pokušaj otpočinjanja na dokazima utemeljenog diskursa o mogućnostima adekvatne prevencije nasilja u Republici Hrvatskoj.

S obzirom na to kako su kao izvor podataka spomenutog istraživanja odbačeni sudski spisi, bilo je nužno analizirati sva kaznena djela koja sadrže navedene definicijske elemente zanemarujući pritom njihov isključivo normativni izričaj. Cilj istraživačke skupine bio je razotkriti suštinsko kažnjivo ponašanje iza kaznenopravnih kategorija koje mogu skrivati nasilje premda ono kao takvo nije eksplicitno vidljivo.¹⁰ Navedeni zadatak nije bio nimalo lak jer, premda se nasilje lako uočava u klasičnim nasilnim deliktima (poput ubojstva, silovanja, tjelesne ozljede i sl.), usprkos jednostavnosti istraživačke definicije, određena kaznena djela tek na drugi pogled nude dimenziju nasilnosti te se na taj način uklapaju u definicijske parametre istraživanja (npr. napuštanje djeteta). Na taj način spomenuto istraživanje prvo je takvo istraživanje u Republici Hrvatskoj koje je nasilje svelo na jedinstvenu definicijsku postavku te je omogućilo univerzalan istraživački pogled na taj fenomen promatran kao cjelinu. U tom smislu izbjegla se dosadašnja glavnostrujaška logika kriminoloških istraživanja nasilja, koja nalaže da se nasilje promatra tipologizirano.¹¹ Nakon definicije

¹⁰ Jedna od kaznenopravnih kategorija koja negira postojanje kaznenog djela jest, primjerice, neubrojivost. Neubrojive osobe kroz prizmu kaznenog prava počinile su protupravnu radnju, no ne i kazneno djelo. Ipak, neubrojivi su počinitelji uvršteni u istraživanje kao počinitelji nasilja upravo iz razloga što se predmetno istraživanje fokusira na realitet, a ne na kaznenopravno poimanje nasilja. Više o razlici između kaznenopravnog i kriminološkog poimanja nasilja v. Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P., Kaznenopravno i kriminološko poimanje „delinkventnog“ nasilja u Hrvatskoj, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. XI, br. 1, 2020, str. 119–132.

¹¹ Ipak, Mears i Visser naglašavaju kako su različiti pristupi različitim oblicima nasilja nužni zbog prilagođavanja strategije prevencije i mjera specifičnim etiološkim i fenomenološkim obilježjima svakog pojedinog oblika. Mears, D. P.; Visser, C. A., Trends in understanding and addressing domestic violence, *Journal of interpersonal violence*, vol. 20, br. 2, 2005, str. 206. Ipak, nasilje kao društveni fenomen ima svoja krovna obilježja i čini zaseban tip kažnjivog

nasilja, a s obzirom na to da su kao izvor podataka poslužili sudski spisi, navedenu je definiciju valjalo pronaći u Kaznenom zakonu, odnosno odgovoriti na pitanje koja se kaznena djela uklapaju u navedenu definiciju. Na taj način postoje tri kategorije kaznenih djela, pri čemu prva obuhvaća ona koja se u potpunosti i nedvojbeno uklapaju u projektnu definiciju (npr. ubojstvo, tjelesna ozljeda, silovanje, genocid i sl.), a druga ona koja se mogu okarakterizirati kao granična kaznena djela – odgovaraju kriminološkoj definiciji, ali ne 100 % (npr. pokušaj ubojstva). Iako zakonska definicija kaznenih djela 2. kategorije ne odgovara 100 % kriminološkoj definiciji, stvarni incident koji bi mogao biti inkriminiran korištenjem tog kaznenog djela mogao bi se 100 % podudarati s kriminološkom definicijom.¹² Treća kategorija uključuje kaznena djela koja pravno uopće ne odgovaraju – zapravo su neprikladna kada se promatraju čisto normativno. Međutim, u praksi se i iza tih inkriminacija mogu pronaći stvarni incidenti nasilja, npr. napuštanje nemoćne osobe. Razlikovanje između navedenog kaznenog djela i ubojstva nečinjenjem isključivo je u namjeri, koja je katkad teško utvrdiva, stoga je teoretski moguće da počinitelj ide s namjerom da nemoćnu žrtvu ozlijedi ostavljajući je u okolnostima opasnima po život, no takav slučaj bude pogrešno okvalificiran kao kazneno djelo napuštanja nemoćne osobe zbog pogrešno utvrđenja namjere počinitelja.

Idealno istraživanje uključivalo bi istraživanje sve tri kategorije kaznenih djela. Međutim, budući da bi broj tako određenih kaznenih djela znatno premašio početno ciljani uzorak od 8000 do 10 000 spisa predmeta, a resursi istraživanja ograničeni su u smislu sredstava i vremena, popis kaznenih djela koja ulaze u predmetni opseg trebalo je smanjiti, odnosno istraživači su odlučili uzeti poduzorak ukupnog uzorka na koji se treba usredotočiti – prvu kategoriju, koja uključuje samo kaznena djela koja 100 % odgovaraju kriminološkoj projektnoj definiciji nasilja. Navedena kaznena djela uključena su u istraživanje koje je predmet ovog rada.¹³

ljudskog ponašanja, stoga autori smatraju da ga je, usprkos različitim etiološkim čimbenicima i fenomenološkoj pozadini, opravdano izučavati i u cjelini.

¹² Pokušaj ubojstva može u realnosti rezultirati teškom tjelesnom ozljedom, a može rezultirati nedostatkom fizičke ozljede za žrtvu (npr. počinitelj puca u glavu žrtve vatrenim oružjem, no zahvaljujući spretnosti žrtve ona se izmakne i prođe neozlijeđena).

¹³ Riječ je o sljedećim kaznenim djelima: genocid, zločin protiv agresije, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin terorizam, ubojstvo, teško ubojstvo, teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti, silovanje, teška kaznena djela protiv spolne slobode, teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, teška kaznena djela protiv opće sigurnosti, ubojstvo osobe pod međunarodnom zaštitom, otmica osobe pod međunarodnom zaštitom, napad na osobu pod međunarodnom zaštitom, ropstvo, trgovanje ljudima, usmrćenje, protupravni prekid trudnoće, protupravno oduzimanje slobode, otmica, podvođenje djeteta, povreda djetetovih prava, nedozvoljeno uzimanje i presađivanje dijelova ljudskog tijela, nadriliječništvo, neovlaštena proizvodnja i promet stvari zabranjenih u sportu, omogućavanje trošenja droga, razbojnička krađa, iznuda.

2. O ISTRAŽIVANJIMA OBILJEŽJA ŽRTAVA (NASILJA)

S obzirom na okolnost kako je kriminologija starija disciplina od viktimologije (u smislu kronologije njezina nastanka kao samostalne znanstvene discipline),¹⁴ istraživanja koja su primarno usmjerena na žrtvu kriminala i njezina obilježja stara su tek nekoliko desetljeća.¹⁵ Znanstveno preusmjeravanje fokusa na žrtvu popraćeno je i promjenama perspektive u okvirima kaznenopravnih sustava, stoga je izgradnja sustava koji će biti osjetljiviji na potrebe žrtve također novijeg datuma.¹⁶ U tom kontekstu valja spomenuti i restorativnu pravdu, koja se u okviru navedenog posljednjih godina sve više koristi kao temelj sustava koji štiti žrtvine potrebe.¹⁷

Premda viktimološka istraživanja uglavnom streme pronalasku zajedničkih obilježja koja pridonose viktimizaciji pojedinih tipova kriminala,¹⁸ u njima se nerijetko zauzima i „širi pristup“, koji počiva na pretpostavci kako žrtve kriminala imaju nerijetko sličnu etiologiju viktimizacije neovisno o vrsti kriminala koju su pretrpjele.¹⁹ Na tom tragu istraživanje koje su proveli Schreck,

¹⁴ Premda su se pitanjima kriminala i počinitelja kriminala, ali i žrtvama, kroz povijest bavili mnogi filozofi (Adler, F.; Mueller, G. O.; Laufer, W. S., *Criminology and the criminal justice system*, New York, NY, McGraw-Hill, 2007, str. 1; Newburn, T., *Criminology* (3rd ed.), Routledge, 2017, str. 4), tek se u 40-im godinama prošlog stoljeća fokus istraživača usmjerio na žrtvu te je oblikovana kriminologija kakvu danas poznajemo (Daigle, L. E., *Victimology: The essentials*. Sage Publications, Inc., 2013, str. 2).

¹⁵ U samim počecima, krajem 19. stoljeća, znanstvena zajednica uglavnom je izučavala kriminal baveći se (ne primarno) perspektivom žrtve, dok je tek 40-ih i 50-ih godina prošlog stoljeća žrtva došla u primarni fokus istraživanja. Tiwari, P., *Victimology: A sub-discipline of criminology*, *Dehradun law review*, vol. 4, br. 1, 2012, str. 88.

¹⁶ Bezić, R.; Šprem, P., Zaštita žrtava u kaznenom postupku – praktična implementacija Direktive 2012/29/EU, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 27, br. 2, 2020, str. 604.

¹⁷ Wemmers, J. A., Restorative justice for victims of crime: A victim-oriented approach to restorative justice, *International Review of Victimology*, vol. 9, br. 1, 2002, str. 43–59.

¹⁸ Primjerice istraživanja o kibernetičkom kriminalu u Europi: Reep-van den Bergh, C. M. M.; Junger, M., Victims of cybercrime in Europe: a review of victim surveys, *Crime Science*, vol. 7, br. 5, 2018, str. 1–15; o nasilju nad starijima: Ludvigsson, M.; Wiklund, N.; Swahnberg, K.; Simmons, J., Experiences of elder abuse: a qualitative study among victims in Sweden, *BMC Geriatr* 22, br. 256, 2022, str. 1–12; o viktimogenim faktorima kod obiteljskog nasilja: Tittlová, M.; Papáček, P., Factors Contributing to Domestic Violence, *International Journal of Entrepreneurial Knowledge*, vol. 6, br. 2, 2018, str. 117–124; o nasilju nad ženama: Aziz, N. N. A.; Mohd Idris, S. A.; Ishak, M.; Wahid, N. A., Factors Affecting Domestic Violence Against Women: A Conceptual Model and Research Propositions, *International Journal for Studies on Children, Women, Elderly and Disabled*, vol. 4, br. 1, 2018, str. 191–198, i sl.

¹⁹ Schreck, C. J.; Ousey, G. C.; Fisher, B. S.; Wilcox, P., Examining what makes violent crime victims unique: Extending statistical methods for studying specialization to the analysis of crime victims, *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 28, 2012, str. 651. Vidi i: Green, S., Crime, victimisation and vulnerability, u: Walkate, S. (ur.). *Handbook of victims and victimology*, Routledge, 2012, str. 107–134.

Ousey, Fisher i Wilcox utvrdilo je kako pojedine osobe imaju veću tendenciju postati žrtvama nasilja (nego neke druge vrste nenasilnog kriminala) te je takva tendencija moguće predvidiva.²⁰ Navedena studija sugerira kako splet individualnih i društvenih faktora, poput slabe samokontrole, uključivanja u kriminalne aktivnosti, druženja s agresivnim vršnjacima i sl. može pridonijeti tome da osoba postane žrtva nasilja, i to u većem obujmu nego što ti isti faktori pridonose viktimizaciji drugih oblika kriminala.²¹ U svakom slučaju, brojni su demografski čimbenici (poput socioekonomskog statusa, mjesta stanovanja, obiteljske situacije, dobi, društvenog statusa, spola i rase) identificirani kao rizični za viktimizaciju te su takvi nalazi važan element u prevenciji kriminala.²²

Viktimološke spoznaje omogućuju generalni zaključak kako počinitelji kriminala nerijetko i sami postaju njegovim žrtvama, odnosno, često dolazi do njihova preklapanja.²³ Ipak, s obzirom na gore spomenuti nedostatak istraživanja nasilja kao jedinstvenog fenomena, bez „cjepkanja“ na pojedine podtipove, jasno je i kako istraživanja o viktimogenim faktorima generalnog nasilja (gotovo) i ne postoje.²⁴ Znanost se u tom smislu opredijelila za dihotomni istraživački pristup – ili se izučavaju generalno žrtve općeg kriminala²⁵ ili se izučavaju žrtve pojedinog tipa nasilja.²⁶ Može se pretpostaviti da navedeni pristup ima dva uzroka. Jedan se odnosi na teškoću jedinstvenog definiranja nasilja, pa slijedom toga i istraživanja rizičnih faktora koji pridonose njegovoj viktimizaciji, a drugi leži u gotovo općeprihvaćenoj premisi kako će se etiologija viktimizacije kod pojedinih tipova nasilja razlikovati, stoga je opravdano izučavati ih zasebno. Prvi navedeni uzrok nije opravdanje da se znanstveno-istraživačka zajednica ne posveti izučavanju nasilja kao cjeline, jer usprkos možebitno nesavršenim definicijama generalni zaključci o nasilju kao zasebnom fenomenu mogu pridonijeti novim spoznajama, koje će omogućiti njego-

²⁰ Schreck i dr., *op. cit.* u bilj. 19, str. 651–671.

²¹ Schreck i dr., *op. cit.* u bilj. 19, str. 671.

²² Burgess, A. W.; Roberts, A. R., *Crime and victimology*, u: Burgess, A. W., Regehr, C. i Roberts, A. R. (ur.), *Victimology: Theories and applications*, Sudbury, Jones and Bartlett Publishers, 2010, str. 1–30.

²³ Jennings, W. G.; Higgins, G. E.; Tewksbury, R.; Gover, A. R.; Piquero, A. R., A longitudinal assessment of the victim-offender overlap, *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 25, br. 12, 2010, str. 2147–2174.

²⁴ Premda postoje razni radovi napisani na temu žrtava nasilja, tek se rijetki bave temom rizičnih faktora koji pridonose viktimizaciji generalnog nasilja. Posebno je uočljivo kako je viktimološka literatura bogata radovima na temu žrtava partnerskog nasilja, v. Pereira, M. E.; Azeredo, A.; Moreira, D.; Brandão, I.; Almeida, F., Personality characteristics of victims of intimate partner violence: A systematic review, *Aggression and violent behavior*, vol. 52, 101423, 2020).

²⁵ Shvaćenog kao opći kriminal, dakle koji obuhvaća sva kažnjiva ponašanja.

²⁶ Npr. žrtve obiteljskog nasilja, vršnjačkog nasilja, seksualnog nasilja i sl.

vo potpunije razumijevanje. Drugi navedeni uzrok racionalan je i znanstveno utvrđen (primjerice, kada je riječ o partnerskom nasilju, brojna istraživanja potvrđuju kako su žene u većem riziku da postanu njegove žrtve, no kada je riječ o drugim vrstama kriminala, prednjače muškarci²⁷), no pitanje zajedničkih obilježja žrtava nasilnih delikata mogu znanosti otvoriti neke nove smjernice i odgovore na suštinska pitanja ljudske prirode, koja su možda jednostavnija nego što se na prvi pogled čini.

U nastavku se daje pregled nekih istraživanja koja se bave već spomenutim obilježjima žrtava koja mogu povećati mogućnost njihove viktimizacije.

Istraživanje Australskog instituta za kriminologiju iz 2010.²⁸ pokazuje kako muškarci i žene nisu u jednakoj mjeri viktimizirani istim oblikom kriminala – tako muškarci imaju veću vjerojatnost da postanu žrtve ubojstva, krađe/razbojništva i prisile, dok su žene izložene većem riziku od seksualnih delikata i otmice. Lauritsen i Rezey pokazuju kako dob ima značajan utjecaj na rizik od žrtve kriminala – tako osobe starije od 35 godina imaju znatno niže stope viktimizacije od onih u dobi od 15 do 24 godine.²⁹ Osobe koje žive u siromaštvu, odnosno slabijeg su socioekonomskog statusa, imaju veću vjerojatnost da će postati žrtvama imovinskih delikata i delikata nasilja.³⁰ Određeni autori našli su kako je, primjerice, bračni status jedan od najistaknutijih prediktora rizika od nasilne viktimizacije među odraslim muškarcima i ženama.³¹ Kada je pak riječ o seksualnom nasilju, nikad udane, rastavljene i razvedene žene bile su izložene većem riziku seksualne viktimizacije od udanih žena.³²

Korelacija između stupnja obrazovanja i rizika od viktimizacije slabo je istražena, najčešće u okvirima vršnjačkog nasilja. Tako, primjerice, Nakamoto

²⁷ Hipoteza o tome kako su muškarci u većem riziku od kriminala (uz izuzetak seksualnog nasilja – Dartnall, E.; Jewkess, R., *Sexual violence against women: The scope of the problem*, *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, vol. 27, br. 1, 2013, str. 3–13, <https://doi.org/10.1016/j.bpobgyn.2012.08.002>) odavno je poznata, v. Kilpatrick, D. G.; Himelein, M. J., *Male crime victims, the most victimized, often neglected*, *National Organization for Victim Assistance Newsletter*, vol. 10, br. 12, 1986, str. 5–7.

²⁸ Australian Institute of Criminology, *Selected offender profiles*, 2010, dostupno: http://www.aic.gov.au/publications/current%20series/facts/1-20/2010/4_selected_offender_profiles.htm, poglavlje 10. (12. 1. 2024.).

²⁹ Lauritsen, J. L.; Rezey, M. L., *Measuring the prevalence of crime with the national crime victimization survey (Technical report)*, *Bureau of Justice Statistics*, 2013.

³⁰ Siegel, L. J., *Criminology: Theories, patterns, and typologies* (10th ed.), Belmont, CA: Wadsworth, 2010.

³¹ Hindelang, M.; Gottfredson, M.; Garofalo, J., *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*, Cambridge, 1978; Siddique, J. A., *Age, Marital Status, and Risk of Sexual Victimization: Similarities and Differences Across Victim-Offender Relationships*, *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 31, br. 15, 2016, str. 1–20.

³² Siddique, *op. cit.* u bilj. 31, str. 12.

i Schwartz nalaze kako postoji mala, ali značajna negativna korelacija između vršnjačke viktimizacije i akademskog uspjeha.³³

Kada je riječ o deliktima fizičkog nasilja, Von Henting tvrdi kako bi žene, mladi i stari bili skloniji viktimizaciji zbog njihove ograničene fizičke snage.³⁴ Na tom je tragu i Christie, koja je još u prošlom stoljeću idealnu žrtvu (nasilja) opisala kao slabu stariju, bolesnu ili vrlo mladu te nevinu i najčešće nepoznatu počinitelju.³⁵ Istraživanje koje su proveli Hofner, Burquier, Huissoud, Romain, Graz i Mangin pokazuje kako među 422 ispitanika prevladavaju muškarci (57 %), dok se nasilje u slučajevima kada su muškarci žrtve dogodilo najčešće na javnom mjestu (90 % slučajeva nasilja u kojima su žrtve muškarci dogodilo se u javnom okruženju),³⁶ dok obratno vrijedi za slučajeve nasilja u kojima su žrtve ženskog spola – ti su se slučajevi najčešće događali u privatnom okruženju (70 % slučajeva nasilja u kojem su žrtve žene dogodilo se u privatnom okruženju).³⁷ Navedeno potvrđuje ranije iznesenu tezu o tome kako su žrtve interpersonalnog nasilja većim dijelom muškarci, dok ženski spol prednjači kada govorimo o žrtvama obiteljskog nasilja.³⁸ Na tragu prethodnog istraživanja i istraživanje koje su proveli Howe i Crilly pokazuje kako je veći udio žena ozlijeđen kod kuće (24 %) nego što je to slučaj kod nasilja nad muškarcima (tek 10 %).³⁹ Isto istraživanje bavilo se i vrstama ozljeda koje su zadobile žrtve te rezultati pokazuju kako je većina ozljeda zadobivena udarcima šakama, stopalima i glavom (73 %).⁴⁰

Valja spomenuti i nekoliko istraživanja o žrtvama u Republici Hrvatskoj. Mamula i Dijanić Plašč opisuju tipičnu žrtvu obiteljskog nasilja, pa tako na-

³³ Nakamoto, J.; Schwartz, D., Is Peer Victimization Associated with Academic Achievement? A Meta-analytic Review, *Social development*, vol. 19, br. 2, 2010, str. 221–242, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2009.00539.x>; Loeber, R.; Farrington, D. P., *Child delinquents: Development, intervention, and service needs*, Thousand Oaks, CA: Sage, 2001.

³⁴ Hentig, H., *The criminal and his victim*, New Haven: Yale University Press, 1948, str. 404–411.

³⁵ Christie, N., *The Ideal Victim*, u: Fattah, E. A. (ur.) *From Crime Policy to Victim Policy*, Palgrave Macmillan, London, 1986, str. 19.

³⁶ Uz prosječnu dob svih žrtava od 31 godinu: Hofner, M.-C.; Burquier, R.; Huissoud, T.; Romain, N.; Graz, B.; Mangin, P., Characteristics of victims of violence admitted to a specialized medico-legal unit in Switzerland, *Journal of Forensic and Legal Medicine*, vol. 16, str. 5, 2009, str. 269–272, <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2008.12.007>.

³⁷ *Ibid.*, str. 269.

³⁸ Nastavno na to rezultati su pokazali i da su počinitelji uglavnom bili nepoznati muškim žrtvama (62 % svih muškaraca žrtava) i uglavnom poznati (obično partner ili bivši partner) ženama žrtvama (90 % svih žena žrtava). *Ibid.*

³⁹ Howe, A.; Crilly, M., Identification and characteristics of victims of violence identified by emergency physicians, triage nurses, and the police, *Injury Prevention*, vol. 8, 2002, str. 321–323.

⁴⁰ *Ibid.*

vode da ona „najvjerojatnije pripada dobnoj skupini od 36 do 45 godina, da je najveći dio svog života provela na selu ili u gradu / manjem mjestu, u braku je ili vezi te ima dvoje djece. Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH ima završenu srednju školu, nezaposlena je i bez prihoda, a svoj materijalni status procjenjuje lošim ili vrlo lošim. Religija joj je vrlo važna u životu. Ona dolazi iz obitelji srednjeg socioekonomskog statusa.“⁴¹ Maričević, Glavina Jelaš i Štrk pišu o obilježjima žrtava silovanja, pa tako kroz svoje istraživanje nalaze kako je najčešće riječ o osobama ženskog spola starima između 19 i 24 godine te nižeg stupnja obrazovanja, neudanima.⁴² Isto istraživanje opovrgnulo je mit o tome kako se silovanje događa od strane počinitelja nepoznatih žrtvi: „Više od tri četvrtine žrtava poznavalo je počinitelja...“⁴³ Sušac, Ajduković i Rimac bavili su se žrtvama vršnjačkog nasilja, pa je tako njihovo istraživanje pokazalo kako su djevojčice u većem udjelu žrtve u relacijskom nasilju, dok su dječaci češće uključeni u fizičko i verbalno nasilje.⁴⁴ Martinjak, Kikić i Kovčo Vukadin pišu o žrtvama obiteljskog nasilja, pa tako nalaze da su žrtve dominantno nezaposlene, slabije obrazovane žene sa srednjom stručnom spremom u dobi od 40 do 49 godina, u najvećem dijelu u nekom obliku intimne zajednice, s djecom, te da u velikoj mjeri kao posljedicu obiteljskog nasilja zadobivaju lakše tjelesne ozljede.⁴⁵

U Republici Hrvatskoj značajan doprinos razvoju viktimologije dao je i prof. dr. sc. Zvonimir Šeparović, koji je izučavao žrtve i viktimogena obilježja te je bio jedan od pionira u tom području u Republici Hrvatskoj.⁴⁶

Nedovoljno razvijena viktimologija u Republici Hrvatskoj,⁴⁷ uz posljedični manjak viktimoloških istraživanja,⁴⁸ rezultiraju u posve nepoznatom području

⁴¹ Mamula, M.; Dijanić Plašč, I., Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH – sociodemografski profil, *Život i škola*, vol. LX, br. 32, 2014, str. 123.

⁴² Maričević, D.; Glavina Jelaš, I.; Štrk, D., Analiza nekih viktimoloških čimbenika silovanja počinjenog u Hrvatskoj, *Policija i sigurnost*, vol. 27, br. 4, 2018, str. 365.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Sušac, N.; Ajduković, M.; Rimac, I., Učestalost vršnjačkog nasilja s obzirom na obilježja adolescenata i doživljeno nasilje u obitelji, *Psihologijske teme*, vol. 25, br. 2, 2016, str. 197.

⁴⁵ Martinjak, D.; Kikić, S.; Kovčo Vukadin, I., Viktimološka obilježja obiteljskog nasilja s posebnim osvrtom na pravnu kvalifikaciju događaja, u: Cajner Mraović, I.; Kondor-Langer, M. (ur.), *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu*, 2020, str. 321.

⁴⁶ Getoš Kalac, A.-M.; Roksandić Vidlička S.; Burić, Z., Victimology and Victim Protection in Croatia, u: Meško, G.; Sárić, E.; Getoš Kalac, A.-M. (ur.), *Mapping the Victimological Landscape of the Balkans: A Regional Study on Victimology and Victim Protection with a Critical Analysis of Current Victim Policies*, Berlin: Max-Planck Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V. in coop. with University of Zagreb's Faculty of Law and Duncker & Humblot, 2019, str. 223.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Još neka istraživanja s naglaskom na viktimološka obilježja proveli su: Balić, A.; Kikić, S.; Kondor-Langer, M., Pojedina viktimološka obilježja prekršaja obiteljskog nasilja na

spoznaja o žrtvama u našoj zemlji. Imaju li one kakva razlikovna obilježja u odnosu na spoznaje drugih zemalja, odnosno uklapaju li se obilježja žrtava u Hrvatskoj u općepoznate teorije o viktimogenim faktorima?

Sljedom navedenog pitanja autori u nastavku, vodeći se idejom o jedinstvenosti nasilja kao fenomena, nude prikaz rezultata istraživanja s fokusom na zajednička obilježja žrtava općeg nasilja u Republici Hrvatskoj.

3. METODOLOGIJA, UZORAK I CILJEVI RADA

Kao izvor podataka poslužili su pravomoćno okončani sudski spisi. Nakon odabira relevantnih kaznenih djela⁴⁹ predsjednicima sudova dostavljen je upitnik zajedno s odobrenjem Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta u Zagrebu te popisom relevantnih kaznenih djela. Uzorak uključuje samo pravomoćno okončane kaznene spise u kojima je počinitelj⁵⁰ osuđen za kaznena djela, pri čemu je pravomoćnost nastupila u razdoblju od 2017. do 2021. godine (razdoblje od pet godina). Sudovi su dostavili ukupan broj navedenih kaznenih djela te je kroz sudsku bazu pretražen njihov K broj (broj spisa), a potom je sudsko osoblje navedene spise pripremio za istraživače.

Kazneni spisi prikupljeni su na četiri županijska i četiri općinska suda u Hrvatskoj: Županijski sud i Općinski sud u Zagrebu, Županijski i Općinski sud u Splitu, Županijski i Općinski sud u Osijeku te Županijski i Općinski sud u

području Policijske postaje Pitomača, *Policija i sigurnost*, vol. 33, br. 2, 2024, str. 188–211; nedavno (od 2020. do 2023) EUROSTAT je proveo viktimološko istraživanje o rodno uvjetovanom nasilju, u kojem je, uz 16 zemalja s područja Europe, sudjelovao i Državni zavod za statistiku, koji je prikupio podatke za Republiku Hrvatsku, a o pravnom i institucionalnom aspektu položaja žrtve kaznenog djela u našoj zemlji pisali su i Burić i Lučić: Burić, Z.; Lučić, B., *Pravni i institucionalni aspekti položaja žrtve kaznenog djela u RH – IZVJEŠTAJ*, HPC, Ministarstvo pravosuđa, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2017. Riječ je samo o pojedinim viktimološkim istraživanjima provedenima u Hrvatskoj.

⁴⁹ Riječ je o sljedećim kaznenim djelima: genocid, zločin protiv agresije, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin terorizam, ubojstvo, teško ubojstvo, teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti, silovanje, teška kaznena djela protiv spolne slobode, teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, teška kaznena djela protiv opće sigurnosti, ubojstvo osobe pod međunarodnom zaštitom, otmica osobe pod međunarodnom zaštitom, napad na osobu pod međunarodnom zaštitom, ropstvo, trgovanje ljudima, usmrćenje, protupravni prekid trudnoće, protupravno oduzimanje slobode, otmica, podvođenje djeteta, povreda djetetovih prava, nedozvoljeno uzimanje i presađivanje dijelova ljudskog tijela, nadriliječništvo, neovlaštena proizvodnja i promet stvari zabranjenih u sportu, omogućavanje trošenja droga, razbojnička krađa, iznuda.

⁵⁰ Uključujući punoljetne i maloljetne počinitelje. Maloljetnih počinitelja ukupno je pet, od toga su četiri počinitelja u trenutku počinjenja kaznenog djela imala 17 godina, a jedan 16. godina.

Rijeci, ovisno o stvarnoj sudskoj nadležnosti za pojedina kaznena djela. Istraživanje se provodilo u Zagrebu 2021./2022., a u ostalim gradovima 2022./2023.⁵¹ U prvoj fazi provedeno je pilotno istraživanje s dvadesetak spisa, kroz koje su provjerene i testirane varijable (testiranje instrumenta), nakon čega je upitnik dorađen sukladno nalazima pilotne provedbe.

Iz spisa su se iščitavali podaci te su se unosili u osmišljeni upitnik podijeljen na tri dijela (opći podaci o predmetu, podaci o počinitelju te podaci o žrtvi). Upitnik je sastavljen od ukupno 89 pitanja (12 o predmetu, 49 o počinitelju te 28 o žrtvi). Podaci su se unosili jednim dijelom metodom papira i olovke, a jednim dijelom izravno u elektroničku bazu podataka kreiranu za projekt (www.violence-lab.eu).

U analiziranim spisima obuhvaćeno je ukupno 1117 (N=1117) maloljetnih i punoljetnih počinitelja⁵² i žrtava promatranih kaznenih djela.

Glavni je cilj ovoga istraživanja utvrditi postoji li neki karakterističan profil žrtava kaznenih djela nasilja s obzirom na sociodemografska i socioekonomska obilježja (u smislu onih kaznenih djela koja odgovaraju istraživačkoj definiciji) u pravomoćnim sudskim presudama u Republici Hrvatskoj. U tom kontekstu rad nastoji utvrditi karakteristike žrtava kaznenih djela nasilja s obzirom na spol, dob, radni status, razinu obrazovanja, mjesečna primanja i bračni/partnerski status. Uz to, podaci prikazuju i u kolikom je broju slučajeva bilo indikacija prijašnjeg nasilja počinitelja spram žrtve te u kolikom je broju slučajeva bilo indikacija prijašnjeg nasilnog ponašanja žrtve spram počinitelja, koliki je broj kaznenih djela počinjen prema žrtvama u analiziranim spisima, kakve su ozljede žrtve doživjele te koliki je udio osoba bio pod utjecajem alkohola u trenutku kada su postale žrtvama nasilnih kaznenih djela. Također analiza prikupljenih podataka imala je za cilj utvrditi i neke od aspekata društvenog konteksta vezanih uz nasilje.

4. REZULTATI

U Tablici 1 prikazani su podaci generirani iz analize pravomoćnih sudskih presuda na općinskim i županijskim sudovima u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci. Distribucije kategorija uglavnom su prikazane prema originalnoj kategorizaciji upotrijebljenoj u upitniku osmišljenom za analizu spisa. Radi lakše preglednosti podataka i mogućnosti provedbe statističkih analiza varijabla dob

⁵¹ Zbog koronavirusa i potresa u Zagrebu te posljedične otežane dostupnosti pojedinih sudova inicijalno se razdoblje za provedbu istraživanja produljilo.

⁵² Analizirani spisi obuhvatili su najvećim dijelom punoljetne počinitelje, dok je maloljetnih počinitelja nasilja tek pet u ukupnom uzorku, i to jedan šesnaestogodišnjak i četiri sedamnaestogodišnjaka.

žrtve, varijabla odnos žrtve i počinitelja te varijabla tko je prijavio nasilna kaznena djela rekodirane su u nove varijable s manjim brojem kategorija odgovora. U tablicama 1 i 2 istaknuta je i kategorija bez odgovora (B. O.), koja obuhvaća sve slučajeve u kojima iz spisa nije bilo moguće utvrditi traženi podatak.

Tablica 1.

LOKACIJA SPISA I KARAKTERISTIKE ŽRTAVA (%)

Lokacija spisa		Spol žrtve	
Zagreb	28,5 %	Žensko	58,3 %
Split	29,6 %	Muško	34,2 %
Osijek	22,5 %	B. O.	7,5 %
Rijeka	19,4 %	N	1117
N	1117		
Radni status žrtve		Mjesečna primanja žrtve	
Nezaposlen	14 %	Nema	25,8 %
Zaposlen	32 %	Ispod prosjeka	26,6 %
Učenik/student	15 %	Prosjek	7,7 %
Umirovljenik	9,9 %	Iznad prosjeka	0,4 %
B. O.	29,1 %	B. O.	39,5 %
N	1117	N	1117
Dob žrtve		Obrazovanje žrtve	
do 18	22,3 %	Nezavršena osnovna škola	13,3 %
od 19 do 30	22,8 %	Završena osnovna škola	10,2 %
od 31 do 40	13,7 %	Završena trogodišnja srednja škola	28,3 %
od 41 do 50	9,8 %	Završena četverogodišnja srednja škola	3,7 %
od 51 do 64	11,6 %	Prvostupnik ili stručni studij	4,1 %
65 i više	7,5 %	Magistar	5,5 %
B. O.	12,3 %	B. O.	34,9 %
N	1117	N	1117
Bračni/partnerski status		Imaju li žrtve djecu?	
Samac/ica	23 %	Nemaju	36,3 %
U vezi	3,7 %	Jedno	18,5 %
Bračna zajednica	21,1 %	Dvoje	15,8 %
Izvanbračna zajednica	10,7 %	Troje	4,6 %
Rastavljen	3 %	Četvero	1,3 %
U procesu rastave	2,8 %	Petero	0,3 %
Udovac/ica	0,7 %	Šestero i više	0,5 %
B. O.	34,9 %	B. O.	22,7 %
N	1117	N	1117

Kada se analizira spol žrtava nasilnih kaznenih djela u istraživanjem obuhvaćenim pravomoćnim sudskim presudama, proizlazi da su žene (58,3 %) puno češće žrtve takvih djela nego muškarci (34,2 %). Istovremeno, kad se analizira spol počinitelja, pokazuje se da muškarci počine veliku većinu (93,6 %), a žene tek manji dio (5,6 %) takvih djela. S obzirom na dob pokazuje se da su najčešće žrtve nasilnih kaznenih djela djeca i mladi do 18 godina (22,3 %) i osobe u dobi od 19 do 30 godina (22,8 %). Vezano uz razinu obrazovanja osoba, pokazalo se da su žrtve nasilnih kaznenih djela u najvećem broju upravo ljudi s nižim razinama obrazovanja. Najveći udio žrtava ima završenu strukovnu trogodišnju srednju školu (28,3 %). Tu kategoriju slijede oni ljudi koji nemaju završenu ni osnovnu školu (13,3 %) te oni koji su završili samo osnovnoškolsko obrazovanje (10,2 %). Osobe koje su završile fakultet (magistri, 5,5 %) ili prvostupnici (4,1 %) te oni koji su završili gimnaziju ili četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje (3,7 %) bitno se rjeđe mogu detektirati kao žrtve nasilnih kaznenih djela u pravomoćnim sudskim presudama. Što se tiče radnog statusa, uočeno je da u apsolutnom smislu veći broj žrtava nasilnih kaznenih djela u pravomoćnim presudama čine ljudi koji su bili u aktivnom radnom odnosu (zaposleni, 32 %) nego oni koji su bili nezaposleni (14 %) u trenutku kada se dogodilo kazneno djelo. Pored toga, pokazalo se da gotovo svaka sedma žrtva spada u kategoriju učenika ili studenta (15 %), a svaka deseta u kategoriju umirovljenika (9,9 %). Bez obzira na to što su radno aktivni zaposleni ljudi najraširenija kategorija žrtava, kad se pogledaju primanja, može se uočiti da su žrtve bitno češće osobe bez primanja (25,8 %) ili s ispodprosječnim primanjima (26,6 %) nego one s prosječnim (7,7 %) ili nadprosječnim primanjima (0,4 %). Što se tiče bračnog/partnerskog statusa, velik udio žrtava (35,5 %) u vrijeme sudskog procesa bio je u partnerskoj zajednici, bilo da se radi o bračnoj zajednici (21,1 %), izvanbračnoj zajednici (10,7 %) ili u partnerskoj vezi (3,7 %). 5,8 % žrtava činile su rastavljene osobe (3 %) ili osobe u procesu rastave (2,8 %), a samo 0,7% njih bili/e su udovci/ice. Konačno, pokazalo se da su gotovo četvrtinu žrtava (23 %) pravomoćnih presuda činile osobe koje nisu bile ni u kakvu obliku partnerske veze. Nadalje, pokazalo se da je gotovo svaka peta osoba bila roditelj jednog djeteta (18,5 %), svaka šesta roditelj dvoje djece (15,8 %), a svaka petnaesta roditelj troje ili više djece (6,7 %). Nasuprot tomu, pokazalo se da su svaku treću žrtvu nasilnih kaznenih djela činile osobe koje nemaju djecu (36,3 %).

Tablica 2.

KONTEKST NASILNIH KAZNENIH DJELA

Privatnost mjesta počinjenja⁵³		Je li žrtva bila pod utjecajem alkohola za vrijeme počinjenja djela?	
Privatno okruženje	73,9 %	Ne	73,5 %
Javno okruženje	25,9 %	Da	7,5 %
B. O.	0,2 %	B. O.	19 %
N	1117	N	1117
Indikacije prijašnjeg nasilnog ponašanja počinitelja prema žrtvi		Indikacije prijašnjeg nasilnog ponašanja žrtve prema počinitelju	
Ne	52,9 %	Ne	81,2 %
Da	37,7 %	Da	5,8 %
B. O.	9,4 %	B. O.	13,0 %
N	1117	N	1117
Tko je prijavio kazneno djelo		Broj kaznenih djela počinjenih protiv žrtve	
Žrtva	59,3 %	Jedno	55,4 %
Član kućanstva ili član obitelji	13,2 %	Dva	26,9 %
Susjed, prolaznik/stranac	9,8 %	Tri	7,4 %
Institucije (policija, liječnici, CZSS)	15,2 %	Četiri	1,3 %
Počinitelj	1,4 %	Pet i više	0,4 %
B. O.	1,2 %	B. O.	8 %
N	1117	N	1117
Odnos žrtve i počinitelja		Ozljede žrtve prema zakonskoj klasifikaciji	
Stranac	16 %	Bez ozljede	35,8 %
Prijatelj, poznanik, susjed	14,2 %	Lake tjelesne ozljede	38,5 %
Osoba vezana uz posao	2,1 %	Teške tjelesne ozljede	9,9 %
Osoba iz bliže ili dalje rodbine	3 %	Posebno teške tjelesne ozljede	1,6 %
Roditelj, brat/sestra ili dijete žrtve	21,4 %	Neposredna smrt	2,3 %
Romantični/bračni partner (sadašnji, u procesu rastave ili bivši)	43,2 %	Kasnija smrt	0,9 %
B. O.	0 %	B. O.	10,9 %
N	1117	N	1117

⁵³ Uputa istraživačima bila je da se pod privatnim okruženjem smatraju lokacije kao što su stan/kuća ili dvorište stana/kuće. Ostale lokacije tretirane su kao javno okruženje.

U Tablici 2 prikazani su neki aspekti konteksta nasilnih kaznenih djela generirani iz analize podataka pravomoćnih sudskih presuda. Kada se analizira mjesto počinjenja kaznenog djela, pokazuje se da su nasilna kaznena djela u pravomoćnim presudama obuhvaćenim studijom gotovo tri puta učestalije počinjena u privatnom (73,9 %) nego u javnom (26 %) okruženju. Što se tiče odnosa između počinitelja i žrtve, pokazalo se da su nasilna kaznena djela najčešće počinile upravo osobe s kojima su žrtve bile u partnerskom ili obiteljskom odnosu (67,8 %). Preciznije, to se odnosi na intimne partnere (43,2 %), članove uže obitelji žrtve (21,5 %, i to roditelji – 10,6 %, braća/sestre – 2,9 % i djeca – 8 %) ili članove njezine bliže (npr. bake/djedovi – 1,2 %) ili dalje rodbine (treće koljeno – 1,9 %). S druge strane, nasilna kaznena djela nešto rjeđe čine osobe koje su žrtvama potpuni stranci (16 %), znanci (9,5 %), susjedi (2,2 %) ili prijatelji (2,5 %). Konačno, proizlazi da osobe koje su sa žrtvama u nekoj vrsti poslovnog odnosa najrjeđe počine nasilna kaznena djela spram njih (2,1 %). Navedeno je u skladu s dosadašnjim istraživanjima – naime, istraživanje UNODC-a pokazuje kako je u Europi veća šansa doživjeti najekstremniji oblik nasilja u vlastitom domu od strane žrtvi poznate osobe nego na ulici,⁵⁴ čime se dolazi do zaključka kako su europske zemlje, pa tako i Hrvatska, sigurne zemlje za život.⁵⁵ Kada se analizira tko je prijavio kaznena djela obuhvaćena ovom studijom, može se uočiti da su u velikoj većini slučajeva to učinile upravo same žrtve (59,3 %) nasilja. U 13,2 % slučajeva to su učinili drugi članovi obitelji žrtve ili osobe koje su s njom živjele u istom kućanstvu, a u 15,2 % akteri u okviru formalnih institucija društvene kontrole (policija u 11,2 %, zaposlenici centra za socijalnu skrb u 1,9 % i liječnici u 2,1 %). Podaci pokazuju da se u više od polovine procesa (55,4 %) počiniteljima sudilo samo za jedno kazneno djelo protiv žrtve, a u četvrtini slučajeva (26,9 %) za dva kaznena djela. U manje od desetine slučajeva (7,4 %) počinitelji su osuđeni za tri kaznena djela. Konačno, u vrlo malom broju slučajeva (2,3 %) počiniteljima se sudilo za četiri ili više kaznenih djela. Analize su pokazale da u jednoj trećini (35,8 %) pravomoćnih presuda žrtve nisu doživjele fizičke ozljede te da se zapravo radilo o pokušaju. Pokazalo se da su u četiri od deset analiziranih presuda (38,5 %) ozljede žrtava klasificirane kao lake tjelesne ozljede. U desetini slučajeva (9,9 %) one su okarakterizirane kao teške tjelesne ozljede, a u 1,6 % slučajeva kao posebno teške tjelesne ozljede. Konačno, u 3,2 % pravomoćnih presuda utvrđena je neposredna ili naknadna smrt žrtve nasilnog kaznenog djela. Zna-

⁵⁴ UNODC, *Global Study of Homicide – special points of interest*, 2023, dostupno na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/2023/GSH23_Special_Points.pdf (11. 9. 2024.).

⁵⁵ Navedeno je pokazala i velika međunarodna studija nasilja provedena u zemljama Balkana „Balkan Homicide Study“. V. Getoš Kalac, A.-M., *Violence in the Balkans – First findings from the Balkan Homicide Study*, Springer, 2021.

kovit je nalaz i da su u čak 37,7 % slučajeva u presudama utvrđene indikacije prethodnog nasilnog ponašanja počinitelja prema žrtvi. Istovremeno, uočeno je i da su u 5,8 % slučajeva utvrđene indikacije prijašnjeg nasilnog ponašanja žrtve prema počinitelju nasilnog kaznenog djela za koje se sudilo. Konačno, treba istaknuti i to da su u 7,5 % slučajeva žrtve nasilja bile pod utjecajem alkohola u vrijeme kada su doživjele nasilno kazneno djelo.

U nastavku (Tablica 3) analiziran je odnos između različitih kategorija ljudi s obzirom na njihov spol, dob, razinu obrazovanja i radni status te učestalost njihova postajanja žrtvom nasilja u javnom i privatnom društvenom okruženju.

Tablica 3.

PRIVATNOST/JAVNOST POČINJENJA DJELA I KARAKTERISTIKE
 ŽRTVI

			Privatno	Javno	χ^2
Spol	Muško (N=382)	f	218	164	$\chi^2 =$ 104,012*** ⁵⁶ ; df = 1; $\Phi = -0,352$
		%	57,1 %	42,9 %	
	Žensko (N=650)	f	556	94	
		%	85,5 %	14,5 %	
			N=774 (75,0 %)	N=258 (25,0 %)	
			Privatno	Javno	χ^2
Dob	do 18 (N=249)	f	191	58	$\chi^2 = 35,601*$; df = 5; Cramerov V = 0,191
		%	76,7 %	23,3 %	
	19 do 30 (N=254)	f	175	79	
		%	68,9 %	31,1 %	
	31 do 40 (N=153)	f	119	34	
		%	77,8 %	22,2 %	
	41 do 50 (N=109)	f	63	46	
		%	57,8 %	42,2 %	
	51 do 64 (N=130)	f	107	23	
		%	82,3 %	17,7 %	
	65 i više (N=84)	f	75	9	
		%	89,3 %	10,7 %	
			N=730 (74,6 %)	N=249 (25,4 %)	

⁵⁶ Oznaka *** koristi se za $p < 0,001$, oznaka ** za $p < 0,01$, a oznaka * za $p < 0,05$.

			Privatno	Javno	χ^2
Radni status	Nezaposlen (N=155)	f	130	25	$\chi^2 = 51,438^{***};$ $df = 3;$ <i>Cramerov</i> $V = 0,255$
		%	83,9 %	16,1 %	
	Zaposlen (N=357)	f	229	128	
		%	64,1 %	35,9 %	
	Učenik/student (N=168)	f	116	52	
		%	69 %	31 %	
	Umirovljenik (N=111)	f	105	6	
		%	94,6 %	5,4 %	
			N=580 (73,3 %)	N=211 (26,7 %)	
			Privatno	Javno	χ^2
Stupanj obrazovanja	Nezavršena osnovna škola (N=149)	f	126	23	$\chi^2 = 26,647^{***};$ $df = 5;$ <i>Cramerov</i> $V = 0,184$
		%	84,6 %	15,4 %	
	Završena osnovna škola (N=114)	f	71	43	
		%	62,3 %	37,7 %	
	Završena trogodišnja škola (N=316)	f	210	106	
		%	66,5 %	33,5 %	
	Završena četverogodišnja škola (N=40)	f	25	15	
		%	62,5 %	37,5 %	
Prvostupnik ili stručni studij (N=46)	f	31	15		
	%	67,4 %	32,6 %		
Magistar (N=61)	f	49	12		
	%	80,3 %	19,7 %		
			N=512 (70,5 %)	N=214 (29,5)	

Analiza je pokazala da postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena s obzirom na mjesto gdje su doživjeli nasilno kazneno djelo. Žene su češće (85,5 %) bile žrtve nasilja u privatnom okruženju nego muškarci (57,1 %). S druge strane, muškarci su češće (42,9 %) nego žene (14,5 %) bili žrtve nasilja na javnom mjestu. Riječ je o nalazu koji je također u skladu s dosadašnjim istraživanjima nasilja – žene su, kada je riječ o nasilju među intimnim partnerima, natprosječno zastupljene kao žrtve u usporedbi s muškarcima, u tom smislu češće od muškaraca stradavaju u privatnom okruženju.⁵⁷ Razlike

⁵⁷ Žena žrtava namjernog ubojstva koje su ubili članovi obitelji ili intimni partneri ima 4,3 (na milijun žena) u EU-u u 2022., dok muških žrtava ima 1,9 (na milijun muškaraca), prema podacima EUROSTAT-a za 2022., dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statisti->

u vezi s tim pitanjem postoje i s obzirom na dob žrtava. Nešto starije kategorije ljudi, oni od 51 do 64 godina (82,3 %) te oni stariji od 65 godina (89,3 %) nadzastupljeni su među žrtvama koje su doživjele nasilno kazneno djelo unutar privatnog okruženja, što je očekivano s obzirom na to da je riječ o kategoriji osoba koje češće borave doma nego na javnim mjestima. Navedeno je u skladu s dosadašnjim istraživanjima, tako Whitaker navodi kako starije osobe imaju čak 45 % veće šanse da budu viktimizirane u vlastitom domu ili njegovoj neposrednoj blizini.⁵⁸ Nasuprot tomu, ljudi starosti od 41 do 50 godina (42,2 %) i oni starosti od 19 do 30 godina (31,1 %) češće od drugih kategorija doživjeli su nasilje u javnom okruženju. Razlike s obzirom na mjesto počinjenja nasilnog kaznenog djela pokazale su se statistički značajne i s obzirom na radni status žrtvi. Naime, pokazalo se da su umirovljenici (94,6 %) i radno aktivni nezaposleni ljudi (83,9 %) češće od drugih kategorija bili žrtve nasilja u privatnom okruženju. Istovremeno, pokazalo se da su zaposleni (35,9 %) te učenici i studenti (31 %) češće od prethodno navedenih kategorija bili žrtve nasilja u javnom okruženju. Veza između mjesta na kojem su doživjeli nasilno kazneno djelo i stupnja obrazovanja žrtvi također se pokazala statistički značajnom. Ljudi koji nisu završili ni osnovnu školu (84,6 %) i oni koji su završili fakultet (magistri, 80,3 %) nešto su češće od drugih kategorija doživjeli nasilje u privatnom okruženju. Istovremeno, ljudi koji su završili samo osnovnu školu (37,7 %) i oni koji su završili četverogodišnju srednju školu (37,5 %) nešto su češće od drugih kategorija bili žrtve nasilja u javnom okruženju.

[cs-explained/index.php?title=Crime_statistics&oldid=638280#Female_victims_of_intentional_homicide_killed_by_family_members_or_intimate_partners_were_4.3_28per_million_women.29_in_the_EU_in_2022_while_male_victims_were_1.9_28per_million_men.29](https://www.ec.europa.eu/justice/newsroom/press-material/2024/09/12/20240912_en) (12. 9. 2024.).

⁵⁸ Whitaker, C. J., *Elderly victims*, US Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, 1987, str. 4. Isto pokazuje i istraživanje Clark i suradnika: Clarke, R.; Ekblom, P.; Hough, M.; Mayhew, P., *Elderly Victims of Crime and Exposure to Risk*, *The Howard Journal of Criminal Justice*, vol. 24, br. 1, 1985, str. 1–9.

Tablica 4.

DRUŠTVENI ODNOS ŽRTVE I POČINITELJA
I KARAKTERISTIKE ŽRTAVA⁵⁹

			Stranac	Prijatelj...	Posao	Rodbina	Član obitelji	Partner	χ^2
Spol	Muško (N=382)	f	102	91	12	14	98	65	$\chi^2 =$ 219,802***; df= 5; Cramerov V= 0,461
		%	26,7 %	23,8 %	3,1 %	3,7 %	25,7 %	17 %	
	Žensko (N=651)	f	52	46	7	17	134	395	
		%	8 %	7,1 %	1,1 %	2,6 %	20,6 %	60,7 %	
			N=154 (14,9 %)	N=137 (13,3 %)	N=19 (1,8 %)	N=31 (3,0 %)	N=232 (22,5 %)	N=460 (40,5 %)	
			Stranac	Prijatelj...	Posao	Rodbina	Član obitelji	Partner	χ^2
Dob	do 18 (N=244)	f	28	35		9	71	101	$\chi^2 =$ 104,332***; df= 20; Cramerov V= 0,164
		%	11,5 %	14,3 %		3,7 %	29,1 %	41,4 %	
	19 do 30 (N=249)	f	49	33		6	37	124	
		%	19,7 %	13,3 %		2,4 %	14,9 %	49,8 %	
	31 do 40 (N=152)	f	18	12		8	18	96	
		%	11,8 %	7,9 %		5,3 %	11,8 %	63,2 %	
	41 do 50 (N=105)	f	27	19		2	18	39	
		%	25,7 %	18,1 %		1,9 %	17,1 %	37,1 %	
	51 do 64 (N=130)	f	13	14		3	59	41	
		%	10 %	10,8 %		2,3 %	45,4 %	31,5 %	
65 i više (N=84)	f	5	17		1	24	37		
	%	6 %	20,2 %		1,2 %	28,6 %	44,0 %		
			N=140 (15,5 %)	N=130 (13,5 %)		N=29 (3,0 %)	N=227 (23,5 %)	N=438 (45,4 %)	964

⁵⁹ Radi uštede prostora u tablici su prikazani skraćeni nazivi pojedinih kategorija koje opisuju društveni odnos između žrtve i počinitelja. Puni nazivi svih kategorija jesu: stranac; prijatelj, znanac, susjed; osoba vezana uz posao; osoba iz bliže ili dalje rodbine; roditelj, brat/sestra ili dijete žrtve; romantični/bračni partner žrtve (uključujući sadašnjeg/u partnera/icu, partnera/icu u procesu rastave ili bivšeg/u partnera/icu).

			Stranac	Prijatelj...	Posao	Rodbina	Član obitelji	Partner	χ^2
Radni status	Nezaposlen (N=156)	f	6	27	0	1	35	87	$\chi^2 = 117,192^{***};$ $df = 15;$ $Cramerov V = 0,222$
		%	3,8 %	17,3 %	0 %	0,6 %	22,4 %	55,8 %	
	Zaposlen (N=357)	f	98	36	11	12	55	145	
		%	27,5 %	10,1 %	3,1 %	3,4 %	15,4 %	40,6 %	
	Učenik/student (N=168)	f	18	26	8	10	49	57	
		%	10,7 %	15,5 %	4,8 %	6 %	29,2 %	33,9 %	
	Umirovljenik (N=111)	f	9	11	0	5	49	37	
		%	8,1 %	9,9 %	0 %	4,5 %	44,1 %	33,3 %	
			N=131 (16,5 %)	N=100 (12,6 %)	N=19 (2,4 %)	N=28 (3,5 %)	N=188 (23,7 %)	N=326 (41,2 %)	
			Stranac	Prijatelj...	Posao	Rodbina	Član obitelji	Partner	χ^2
Stupanj obrazovanja	Nezavršena osnovna škola (N=149)	f	8	13		8	53	67	$\chi^2 = 135,782^{***};$ $df = 20;$ $Cramerov V = 0,219$
		%	5,4 %	8,7 %		4,6 %	28,4 %	64,9 %	
	Završena osnovna škola (N=106)	f	11	36		4	24	31	
		%	10,4 %	34 %		3,8 %	22,6 %	29,2 %	
	Završena trogodišnja srednja škola (N=314)	f	70	38		7	35	164	
		%	22,3 %	12,1 %		2,2 %	11,1 %	52,2 %	
	Završena četverogodišnja škola (N=41)	f	15	6		1	0	19	
		%	36,6 %	14,6 %		2,4 %	0 %	46,3 %	
	Prvostupnik ili stručni studij (N=46)	f	17	3		0	12	14	
		%	37,0 %	6,5 %		0 %	26,1 %	30,4 %	
	Magistar (N=53)	f	11	15		2	11	14	
		%	20,8 %	28,3 %		3,8 %	20,8 %	26,4 %	
			N=132 (18,6 %)	N=111 (15,7 %)		N=22 (3,1 %)	N=135 (19 %)	N=309 (43,6 %)	

U nastavku (Tablica 4) analiziran je odnos između različitih kategorija žrtava s obzirom na njihov spol, dob, razinu obrazovanja i radni status te „karakter“ društvenih odnosa između njih i počinitelja. Muškarci su češće nego žene bili žrtve nasilnih kaznenih djela počinjenih od strane stranaca (M=26,7 %, Ž=8 %), prijatelja, znanaca ili susjeda (M=23,8 %, Ž=7,1 %) ili osoba vezanih uz posao (M=3,1 %, Ž=1,1 %). Istovremeno, žene su bitno češće (60,7 %) žrtve takvih djela počinjenih od strane sadašnjeg ili bivšeg bračnog, izvanbračnog ili intimnog partnera nego muškarci (17 %). Navedeno je u skladu s dosadašnjim istraživanjima – žene znatno češće stradavaju od strane intimnih partnera nego muškarci, pa tako prema podacima EUROSTAT-a za 2022. godinu žena

žrtava namjernog ubojstva koje su ubili članovi obitelji ili intimni partneri ima 4,3 (na milijun žena) u zemljama EU-a, dok muških žrtava ima 1,9 (na milijun muškaraca).⁶⁰ Značajne razlike u vezi s tim pitanjem nalazimo i s obzirom na dob žrtava. Osobe u dobi od 41 do 50 godina (25,3 %) i one od 19 do 30 godina (19,7 %) nešto su češće doživjele nasilje od stranaca nego od ljudi iz drugih dobnih kategorija. Osobe starije od 65 godina (20,2 %) i osobe u dobi od 41 do 50 godina (18,5 %) nešto su češće bile žrtve nasilnih kaznenih djela počinjenog od strane prijatelja, znanca ili susjeda nego osobe iz drugih dobnih kategorija. Ljudi u dobi od 51 do 64 godine (45,4 %) češće su od drugih dobnih kategorija bili žrtve takvih djela počinjenih od strane člana obitelji (roditelja, braće/sestara ili djece). Konačno, osobe u dobi od 31 do 40 godina (63,2 %) i one u dobi od 19 do 30 godina (49,8 %) češće su od drugih doživjele nasilje od strane bračnog, izvanbračnog ili romantičnog partnera. Analiza vezana uz radni status žrtava pokazala je da su radno aktivne zaposlene osobe (27,5 %) češće od ostalih kategorija bile žrtve nasilnih kaznenih djela počinjenih od strane stranca. Pokazalo se i da su radno aktivne nezaposlene osobe (17,3 %) i učenici i studenti (15,5 %) nešto češće od drugih kategorija bili žrtve takvih djela počinjenih od strane prijatelja, znanca i susjeda. Nadalje, vidljivo je da su umirovljenici (44,1 %) i učenici/studenti (29,2 %) češće od ostalih kategorija bili žrtve nasilja počinjenog od strane članova obitelji (roditelja, braće/sestara ili djece). Konačno, uočeno je da su radno aktivne nezaposlene osobe (55,8 %) češće od ostalih kategorija bile žrtve nasilnih kaznenih djela počinjenih od strane partnera. Što se tiče razine obrazovanja žrtava, pokazalo se da su osobe koje su završile trogodišnji studij (prvostupnici, 37 %) i one koje su završile četverogodišnju srednju školu (36,6 %) češće od ostalih kategorija bile žrtve nasilnih kaznenih djela počinjenih od osoba koje ne poznaju (stranaca). Osobe koje su završile jedino osnovnu školu (34 %) i osobe koje su završile fakultet (magistri, 28,3 %) češće su od ostalih kategorija bile žrtve takvih djela počinjenih od strane prijatelja, znanca ili susjeda. Ljudi koji nisu završili ni osnovnu školu (35,6 %) češće su od ostalih bili žrtve nasilja počinjenog od strane člana obitelji (roditelja, braće/sestara ili djece). Konačno, pokazalo se da su osobe koje nisu završile osnovnu školu (64,9 %) i one koje su završile trogodišnju srednju školu (52,2 %) češće od ostalih kategorija bile žrtve takvih djela počinjenih od strane bračnih ili romantičnih partnera. I dosadašnja istraživanja pokazala su da su stanovite razlike u razini obrazovanja i imovinskom statusu pojedinaca povezane s viktimizacijom, i to u sljedećem smjeru – niža razina

⁶⁰ EUROSTAT, *Female victims of intentional homicide in 2022*, 2022, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics&oldid=638280#Female_victims_of_intentional_homicide_killed_by_family_members_or_intimate_partners_were_4.3_28per_million_women.29_in_the_EU_in_2022_while_male_victims_were_1.9_28per_million_men.29 (12. 9. 2024.).

obrazovanja i slabiji imovinski status pojedinca povećavaju rizik od nasilne viktimizacije.⁶¹ Isto vrijedi i za počinitelje – u pravilu, slabije educirani i siromašniji imaju veću šansu od bolje obrazovanih i bogatijih pojedinaca počiniti nasilna djela.⁶²

Tablica 5.

OZLJEDE ŽRTVE PREMA ZAKONSKOJ KLASIFIKACIJI I
 KARAKTERISTIKE ŽRTVE⁶³

			Bez ozljede	Lake	Teške	Smrt	χ^2
Spol	Muško (N=368)	f	151	119	80	18	$\chi^2 =$ 55,987***; $df = 3$; Cramerov $V = 0,238$
		%	41 %	32,3 %	21,7 %	4,9 %	
	Žensko (N=620)	f	248	309	47	16	
		%	40 %	49,8 %	7,6 %	2,6 %	
			N=399 (40,4 %)	N=428 (43,3 %)	N=127 (12,9 %)	N=34 (3,4 %)	

⁶¹ Istraživanje je pokazalo da oni s osnovnom školom imaju čak pet puta više šanse postati žrtvom nasilja u usporedbi s osobama koje su završile fakultet. Aaltonen, M.; Kivivuori, J.; Martikainen, P.; Sirén, R., Socioeconomic differences in violent victimization: Exploring the impact of data source and the inclusivity of the violence concept, *European Journal of Criminology*, vol. 9, br. 6, 2012, str. 574 i 575, <https://doi.org/10.1177/1477370811422800>; slično Stickley, A.; Carlson, P., Factors associated with non-lethal violent victimization in Sweden in 2004–2007, *Scandinavian Journal of Public Health*, vol. 38, br. 4, 2010, str. 404–410, <https://doi.org/10.1177/140349481036456>.

⁶² Rossegger, A.; Wetli, N.; Urbaniok, F.; Elbert, T.; Cortoni, F.; Endrass, J., Women convicted for violent offenses: Adverse childhood experiences, low level of education and poor mental health, *BMC psychiatry*, vol. 9, 2009, str. 1–7; Caman, S.; Kristiansson, M.; Granath, S.; Sturup, J., Trends in rates and characteristics of intimate partner homicides between 1990 and 2013, *Journal of Criminal Justice*, vol. 49, 2017, str. 14–21; Campbell, J. C.; Webster D.; Koziol-McLain, J.; Block, C.; Campbell, D.; Curry, M. A., et al., Risk factors for femicide in abusive relationships: results from a multisite case control study, *The American Journal of Public Health*, vol. 93, br. 7, 2003, str. 1089; Campbell, J. C.; Glass, N.; Sharps, P. W.; Laughon, K.; Bloom, T., Abuse. Intimate partner homicide: review and implications of research and policy, *Trauma, violence & abuse*, vol. 8, br. 3, 2007, str. 246–69.

⁶³ Radi uštede prostora u tablici su prikazani skraćeni nazivi pojedinih kategorija koje opisuju aktera koji je prijavio kazneno djelo. Puni nazivi svih kategorija jesu: bez ozljede; lake tjelesne ozljede; teške tjelesne ozljede i posebno teške tjelesne ozljede; neposredna ili kasnija smrt.

			Bez ozljede	Lake	Teške	Smrt	χ^2		
Dob	do 18 (N=237)	f	160	69	5	3	$\chi^2 =$ 144,559***; $df = 15$; <i>Cramerov</i> $V = 0,227$		
		%	67,5 %	29,1 %	2,1 %	1,3 %			
	19 do 30 (N=239)	f	95	108	26	10			
		%	39,7 %	45,2 %	10,9 %	4,2 %			
	31 do 40 (N=148)	f	31	90	22	5			
		%	20,9 %	60,8 %	14,9 %	3,4 %			
	41 do 50 (N=104)	f	28	40	31	5			
		%	26,9 %	38,5 %	29,8 %	4,8 %			
	51 do 64 (N=126)	f	37	62	20	7			
		%	29,4 %	49,2 %	15,9 %	5,6 %			
	65 i više (N=83)	f	28	41	12	2			
		%	33,7 %	49,4 %	14,5 %	2,4 %			
				N=379 (40,4 %)	N=410 (43,8 %)	N=116 (12,4 %)		N=32 (3,4 %)	
				Bez ozljede	Lake	Teške		Smrt	χ^2
Radni status	Nezaposlen (N=154)	f	64	66	17	7	$\chi^2 =$ 56,919***; $df = 9$; <i>Cramerov</i> $V = 0,157$		
		%	41,6 %	42,9 %	11 %	4,5 %			
	Zaposlen (N=343)	f	118	171	48	6			
		%	34,4 %	49,9 %	14 %	1,7 %			
	Učenik/student (N=163)	f	109	46	6	2			
		%	66,9 %	28,2 %	3,7 %	1,2 %			
	Umirovljenik (N=108)	f	41	54	10	3			
		%	38 %	50 %	9,3 %	2,8 %			
			N=332 (43,2 %)	N=337 (43,9 %)	N=81 (10,5 %)	N=18 (2,3 %)			
			Bez ozljede	Lake	Teške	Smrt	χ^2		
Stupanj obrazovanja	Nezavršena osnovna škola (N=144)	f	88	53	2	1	$\chi^2 =$ 83,750***; $df = 15$; <i>Cramerov</i> $V = 0,198$		
		%	61,1 %	36,8 %	1,4 %	0,7 %			
	Završena osnovna škola (N=110)	f	62	28	14	6			
		%	56,4 %	25,5 %	12,7 %	5,5 %			
	Završena trogodišnja škola (N=311)	f	104	154	41	12			
		%	33,4 %	49,5 %	13,2 %	3,9 %			
	Završena četverogodišnja škola (N=41)	f	14	19	7	1			
		%	34,1 %	46,3 %	17,1 %	2,4 %			
	Prvostupnik ili stručni studij (N=42)	f	17	16	9	0			
		%	40,5 %	38,1 %	21,4 %	0 %			
Magistar (N=61)	f	13	25	18	5				
	%	21,3 %	41 %	29,5 %	8,2 %				
			N=298 (42 %)	N=295 (41,6 %)	N=91 (12,8 %)	N=25 (3,5 %)			

U nastavku je analiziran odnos između kategorija žrtava s obzirom na spol, dob, razinu obrazovanja i radni status te zadobivanja različitih vrsta ozljeda kao posljedica nasilnih kaznenih djela. Iz Tablice 5 vidljivo je da su žene (49,3 %) češće od muškaraca (32,3 %) zadobile lakše tjelesne ozljede. S druge strane, pokazalo se da su muškarci (21,7 %) češće od žena (7,6 %) zadobili teške ili posebno teške tjelesne ozljede kao posljedicu nasilnog kaznenog djela. Navedeno je u skladu s dosadašnjim istraživanjima.⁶⁴ Također se pokazalo da muškarci (4,9 %) nešto češće od žena (2,6 %) smrtno stradavaju u kontekstu pretrpljenog nasilja. Što se tiče dobi žrtava, pokazalo se da maloljetne osobe (do 18 godina) (67,5 %) češće od drugih dobnih kategorija prođu bez ozljeda, najvjerojatnije u kontekstu nasilnih kaznenih djela u pokušaju. Osobe u dobi od 31 do 40 godina (60,8 %) češće od ostalih dobnih kategorija u okviru nasilnih kaznenih djela zadobivaju lake tjelesne ozljede. Nadalje, pokazalo se da ljudi u dobi od 41 do 50 godina (29,8 %) češće od ostalih zadobivaju teške ili posebno teške ozljede. Konačno, pokazalo se da osobe u dobi od 51 do 64 godine (5,6 %) i u dobi od 41 do 50 godina (4,8 %) nešto češće od ljudi iz ostalih dobnih kategorija smrtno stradavaju u kontekstu nasilnih kaznenih djela. Glede radnog statusa žrtava pokazalo se da učenici i studenti (66,9 %) češće od ostalih kategorija prolaze bez tjelesnih ozljeda. Radno aktivni zaposleni ljudi (59,9 %) i umirovljenici (50 %) nešto češće od ostalih kategorija zadobivaju lake tjelesne ozljede. Radno aktivni zaposleni ljudi (14 %) također nešto češće od ostalih kategorija u kontekstu nasilnih kaznenih djela zadobivaju teške ili posebno teške ozljede. Konačno, pokazalo se da nezaposleni radno aktivni ljudi (4,3 %) nešto češće od ostalih kategorija smrtno stradavaju u okviru nasilnih kaznenih djela. Vezano za razinu obrazovanja žrtava pokazalo se da osobe s nezavršenom osnovnom školom (61,1 %) i one sa završenom samo osnovnom školom (56,4 %) češće od ljudi s drugim razinama obrazovanja prolaze bez ozljede u kontekstu nasilnih kaznenih djela u pokušaju. Ljudi sa završenom trogodišnjom srednjom strukovnom školom (49,5 %) i oni sa završenom četverogodišnjom srednjom školom (46,3 %) nešto češće od ostalih zadobiju lake tjelesne ozljede kao žrtve nasilnih kaznenih djela. S druge strane, osobe sa završenim stručnim studijem (prvostupnici, 21,4 %) ili magistri (29,5 %) nešto češće od ostalih kategorija zadobivaju teške ili posebno teške ozljede u kontekstu nasilnih kaznenih djela. Konačno, pokazalo se da magistri (8,2 %) i ljudi koji su završili samo osnovnu školu (5,5 %) nešto češće smrtno stradavaju u kontekstu doživljenog nasilja nego ljudi iz ostalih kategorija.

⁶⁴ Felson, R. B.; Cares, A. C., Gender and the Seriousness of Assaults on Intimate Partners and Other Victims, *Journal of Marriage and Family*, vol. 67, br. 5, 2005, str. 1182–1195; Craven, D., *Sex differences in violent victimization*, 1994 (Bureau of Justice Statistics Special Report No. NCJ 164508), Washington, DC: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, 1997.

Tablica 6.

TKO JE PRIJAVIO KAZNENO DJELO I KARAKTERISTIKE ŽRTVI

			Žrtva	Član kućanstva /obitelji	Susjed, prolaznik /stranac	Institucije	Počinitelj	χ^2
Spol	Muško (N=380)	f	182	61	50	79	8	$\chi^2 = 66,130^{***};$ $df = 4;$ $Cramerov V = 0,255$
		%	47,9 %	16,1 %	13,2 %	20,8 %	2,1 %	
	Žensko (N=641)	f	455	83	48	47	8	
		%	71 %	12,9 %	7,5 %	7,3 %	1,2 %	
			N=637 (62,4 %)	N=144 (14,1 %)	N=98 (9,6 %)	N=126 (12,3 %)	N=16 (1,6 %)	1021
			Žrtva	Član kućanstva /obitelji	Susjed, prolaznik /stranac	Institucije	Počinitelj	χ^2
Dob	do 18 N=248	f	125	63	18	39	3	$\chi^2 = 91653^{***};$ $df = 20;$ $Cramerov V = 0,154$
		%	50,4 %	25,4 %	7,3 %	15,7 %	1,2 %	
	19 do 30 N=252	f	179	27	23	16	7	
		%	71 %	10,7 %	9,1 %	6,3 %	2,8 %	
	31 do 40 N=152	f	110	11	10	20	1	
		%	72,4 %	7,2 %	6,6 %	13,2 %	0,7 %	
	41 do 50 N=108	f	54	11	19	23	1	
		%	50 %	10,2 %	17,6 %	21,3 %	0,9 %	
	51 do 64 N=127	f	85	9	10	19	4	
		%	66,9 %	7,1 %	7,9 %	15 %	3,1 %	
65 i više N=81	f	49	13	14	5	0		
	%	60,5 %	16 %	17,3 %	6,2 %	0 %		
			N=602 (62,2%)	N=134 (13,8%)	N=94 (9,7%)	N=122 (12,6%)	N=16 (1,7%)	
			Žrtva	Član kućanstva /obitelji	Susjed, prolaznik /stranac	Institucije	Počinitelj	χ^2
Radni status	Nezaposlen N=156	f	102	20	10	20	4	$\chi^2 = 31,291^{***};$ $df = 12;$ $Cramerov V = 0,162$
		%	65,4 %	12,8 %	6,4 %	12,8 %	2,6 %	
	Zaposlen N=351	f	232	34	27	51	7	
		%	66,1 %	9,7 %	7,7 %	14,5 %	2 %	
	Učenik/student N=167	f	75	47	12	31	2	
		%	44,9 %	28,1 %	7,2 %	18,6 %	1,2 %	
	Umirovljenik N=107	f	66	16	20	5	0	
		%	61,7 %	15 %	18,7 %	4,7 %	0 %	
			N=475 (60,8 %)	N=117 (15 %)	N=69 (8,8 %)	N=107 (13,7 %)	N=13 (1,7 %)	

			Žrtva	Član kućanstva /obitelji	Susjed, prolaznik /stranac	Institucije	Počinitelj	χ^2	
Stupanj obrazovanja	Nezavršena osnovna škola N=149	f	67	45	13	24	0	$\chi^2 = 93,750^{***};$ $df = 20;$ $Cramerov V = 0,173$	
		%	45 %	30,2 %	8,7 %	16,1 %	0 %		
	Završena osnovna škola N=114	f	55	26	8	21	4		
		%	48,2 %	22,8 %	7 %	18,4 %	3,5 %		
	Završena trogodišnja škola N=310	f	210	21	38	35	6		
		%	67,7 %	6,8 %	12,3 %	11,3 %	1,9 %		
	Završena četverogodišnja škola N=41	f	25	7	2	5	2		
		%	61 %	17,1 %	4,9 %	12,2 %	4,9 %		
	Prvostupnik ili stručni studij N=46	f	22	9	10	5	0		
		%	47,8 %	19,6 %	21,7 %	10,9 %	0 %		
	Magistar N=61	f	40	1	10	10	0		
		%	65,6 %	1,6 %	16,4 %	16,4 %	0 %		
			N=419 (58,1 %)	N=109 (15,1 %)	N=81 (11,2 %)	N=100 (13,9 %)	N=12 (1,7 %)		

Analize su utvrdile da postoji statistički značajna veza između spola, dobi, radnog statusa te razine obrazovanja žrtava i toga tko je prijavio nasilno kazneno djelo koje su žrtve doživjele. Pokazalo se da žene (71 %) češće nego muškarci (47,9 %) same prijave nasilna kaznena djela kojih su bile žrtve. S druge strane, pokazalo se da u relativnom smislu policija, liječnici i centri za socijalnu skrb (institucije) nešto češće prijavljuju nasilna kaznena djela u kojima su žrtve bili muškarci (20,8 %) nego žene (7,3 %). Također, pokazalo se da susjedi, prolaznici i stranci nešto češće prijave nasilje kojemu su žrtve bili muškarci (13,2 %) nego žene (7,5 %). Iako sa sigurnošću ne možemo utvrditi zašto je tomu tako, autori smatraju kako je to vjerojatno povezano s okolnošću da su muškarci češće žrtve nasilnih kaznenih djela u javnom okruženju, čime je izloženost drugim osobama automatski veća. Uz to, navedenu pojavu moguće je objasniti i time da se muškarci zbog srama ili straha od gubitka društvenog statusa ili ugleda⁶⁵ rjeđe odlučuju na prijavljivanje nasilnih kaznenih djela kada su sami žrtve. Što se dobi tiče, pokazalo se da ljudi u dobi od 19 do 30 (71 %) i od 31 do 40 godina (72,4 %) nešto češće od drugih dobnih kategorija sami

⁶⁵ Osobito kada je riječ o partnerskom nasilju, v. Taylor, J. C.; Bates, E. A.; Colosi, A.; Creer, A. J., Barriers to Men's Help Seeking for Intimate Partner Violence, *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 37, br. 19–20, 2022.

prijavljaju nasilna kaznena djela kojima su bili žrtve. Pokazalo se da nasilje koje su doživjele osobe u dobi do 18 godina (25,4 %) nešto češće prijavljuju članovi obitelji ili kućanstva nego u slučaju osoba iz drugih dobnih kategorija. Susjedi, prolaznici i stranci nešto češće prijavljuju nasilje koje su doživjele osobe u dobi od 41 do 50 godina (17,6 %) i osobe u dobi od 65 i više godina (17,3 %) nego u slučajevima osoba iz drugih dobnih kategorija. Pokazalo se da institucije nešto češće prijavljuju nasilje koje su doživjele osobe u dobi od 41 do 50 godina (21,3 %) nego u slučaju drugih dobnih kategorija. Konačno, može se uočiti da počinitelji nasilnih kaznenih djela nešto češće sami prijavljuju nasilje koje su počinili spram žrtava u dobi od 51 do 64 godine (3,1 %) i od 19 do 30 godina (2,8 %) nego što je to slučaj kod drugih dobnih kategorija. Glede radnog statusa žrtava pokazalo se da učenici i studenti (44,9 %) nešto rjeđe od ostalih kategorija sami prijavljuju nasilje koje su doživjeli. Istovremeno, može se uočiti da nasilje koje su doživjeli učenici i studenti (28,1 %) češće nego u slučaju drugih kategorija prijavljuju članovi obitelji ili kućanstva. Uz to, pokazalo se da nasilje koje su doživjeli umirovljenici (18,7 %) češće nego u slučaju drugih kategorija prijavljuju susjedi, prolaznici ili stranci. Konačno, zanimljivo je kako proizlazi da policija, liječnici i centri za socijalnu skrb nasilna kaznena djela koja su doživjeli umirovljenici (4,7 %) prijavljuje nešto rjeđe, a ona koja su doživjeli učenici i studenti nešto češće (18,6 %) nego u slučaju „prosjeaka“ uzorka (13,7 %). Što se tiče razine obrazovanja žrtava, podaci upućuju na to da ljudi koji su završili trogodišnju strukovnu školu (67,7 %) i oni koji su završili fakultet (magistri – 65,6 %) nešto češće nego osobe iz drugih kategorija sami prijavljuju nasilje koje su iskusili. Istraživanje pokazuje da nasilna kaznena djela koja su doživjele osobe koje nisu završile ni osnovnu školu (30,2 %) i osobe koje su završile samo osnovnu školu (22,8 %) nešto češće nego u slučaju drugih kategorija prijavljuju upravo članovi obitelji ili kućanstva. Može se uočiti i da nasilna kaznena djela koja su preživjeli ljudi sa završenim stručnim studijem (21,7 %) i oni sa završenom četverogodišnjom srednjom školom (17,1 %) nešto češće nego u slučaju drugih kategorija prijavljuju susjedi, prolaznici ili stranci. Pokazalo se da u relativnom smislu nasilna kaznena djela koja su doživjele osobe sa završenom samo osnovnom školom nešto malo češće nego u slučaju drugih kategorija prijavljuju institucije (18,4 %). Konačno, pokazalo se da nasilna kaznena djela koja su doživjele osobe sa završenom četverogodišnjom srednjom školom nešto češće nego u slučaju drugih kategorija prijavljuju sami počinitelji tih kaznenih djela (4,9 %).

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analiza profila žrtava nasilnih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj upućuje na to da sociodemografske i socioekonomske karakteristike ljudi mogu biti čimbenik rizika za postajanje žrtvom nasilja u našem društvu. Rezultati pokazuju da žene značajno češće postaju žrtve nasilja, osobito unutar privatnog okruženja, gdje su počinitelji često partneri ili članovi obitelji. To naglašava potrebu za specifičnim strategijama zaštite i podrške ženama kao žrtvama nasilja.

S druge strane, muškarci su izloženi većem riziku od nasilja u javnim prostorima, često od strane nepoznatih osoba ili znanaca, što upućuje na različite dinamike i kontekste nasilja s kojima se suočavaju muškarci i žene.

Dob također igra važnu ulogu, s mlađim osobama koje su češće žrtve nasilja u usporedbi s onima starije dobi. To može biti povezano s većom socijalnom izloženošću i manjom sposobnošću mlađih osoba da prepoznaju ili izbjegnu potencijalno nasilne situacije.

Socioekonomski status, uključujući razinu obrazovanja i financijsko stanje, također je čimbenik rizika vezan uz vjerojatnost postajanja žrtvom nasilja u našem društvu. Osobe s nižim obrazovanjem i prihodima češće su izložene nasilju, što upućuje na složenu interakciju između ekonomskih prilika, obrazovanja i rizika od nasilja. Analiza također upućuje na to da nasilje češće prijavljuju same žrtve, a učestalost i vrste ozljeda variraju prema spolu, dobi i socioekonomskom statusu. Većina žrtava ne zadobije fizičke ozljede ili doživi samo lake tjelesne ozljede, dok su teže ozljede i smrtni ishodi rjeđi. Navedeni su rezultati u skladu s dosad provedenim istraživanjima izvan Hrvatske.

Navedeni uvidi pružaju temelj za raspravu o mogućnosti razvoja ciljanih mjera prevencije i podrške naglašavajući važnost razumijevanja specifičnih potreba različitih skupina žrtava kako bi se učinkovito pristupilo problemu nasilja u društvu te kako bi se smanjile njegove posljedice.

Ograničenja ove studije vežu se uz određenu prigodnost analiziranog uzorka, budući da su se karakteristike žrtava odabranih nasilnih kaznenih djela analizirale u vremenskom razdoblju od samo pet godina. Budući da nemamo uvid u rezultate iz prethodnih razdoblja, dobivene rezultate i zaključke naše studije treba uzeti s dozom opreza te ih dodatno testirati u nekim budućim istraživanjima, koja će akumulacijom i usporedbom podataka moći problematizirati jesu li dobiveni rezultati „konstanta“ detektiranja i sankcioniranja nasilja od strane institucija društvene kontrole ili su bili pod utjecajem nekih kontekstualnih čimbenika, koje u ovom trenutku nismo mogli detektirati. Nadalje, budući da se rezultati naših analiza baziraju samo na službenim podacima o nasilnim kaznenim djelima, koja su uočena, prijavljena i sankcionirana od strane institucija društvene kontrole, u nekim budućim viktimizacijskim istraživanjima fizičkog nasilja na reprezentativnom uzroku treba istražiti ra-

zlikuju li se realitet i karakteristike žrtava nasilja u našem društvu koje nisu detektirane bitno od onih koje sankcionira „sustav“.

Zaključno, nevelik broj viktimoloških istraživanja u Republici Hrvatskoj te fragmentarnost postojećih posljedično uskraćuje znanost za važne spoznaje o zajedničkim obilježjima žrtava kriminala, pa onda i nasilja. Dok se znanstvena zajednica uglavnom usmjerila na isticanje važnosti preventivnih programa za žrtve te na druge mogućnosti zaštite žrtava i poticanje njihova aktivnijeg uključivanja u pravosudni sustav, prebacivanje fokusa sa žrtve na počinitelja u Republici Hrvatskoj dogodilo se uz zamjetni nedostatak spoznaja o tipičnim obilježjima žrtava nasilja. Potonji nedostatak pritom onemogućuje na dokazima utemeljenu politiku i kreira strategiju prevencije nasilja fokusirajući se i dalje uglavnom na počinitelja i na nasilje kao takvo, što dovodi do možebitno krnjih, suviše općenitih rješenja, ili pak specifičnih samo za pojedine vrste nasilja (obiteljsko, vršnjačko, seksualno, nasilje nad ženama i sl.). Ovaj rad imao je za cilj potaknuti raspravu o mogućnosti postojanja određenih zajedničkih karakteristika profila žrtava nasilja neovisno o podtipu nasilja koje su pretrpjele te tako izaći izvan suženog znanstvenoistraživačkog okvira razmišljanja, koje sugerira kako su viktimogena obilježja žrtava nasilja nužno ovisna o podtipu nasilja koje su pretrpjele. Budući da ranjivost žrtava nasilja, kad se promatraju karakteristike profila žrtava „generalnog“ nasilja, jednim dijelom proizlazi i iz njihovih zajedničkih društvenih obilježja, čini se važnim te čimbenike uzeti u razmatranje pri kreiranju strategija za prevenciju, društvenu regulaciju i sankcioniranje nasilja u društvu.

LITERATURA

1. Adler, F.; Mueller, G. O.; Laufer, W. S., *Criminology and the criminal justice system*, New York, NY, McGraw-Hill, 2007.
2. Aaltonen, M.; Kivivuori, J.; Martikainen, P.; Sirén, R., Socioeconomic differences in violent victimization: Exploring the impact of data source and the inclusivity of the violence concept, *European Journal of Criminology*, vol. 9, br. 6, 2012, str. 567–583, <https://doi.org/10.1177/1477370811422800>.
3. Aziz, N. N. A.; Mohd Idris, S. A.; Ishak, M.; Wahid, N. A., Factors Affecting Domestic Violence Against Women: A Conceptual Model and Research Propositions, *International Journal for Studies on Children, Women, Elderly and Disabled*, vol. 4, br. 1, 2018, str. 191–198.
4. Balić, A.; Kikić, S.; Kondor-Langer, M., Pojedina viktimološka obilježja prekršaja obiteljskog nasilja na području Policijske postaje Pitomača, *Policijska i sigurnost*, vol. 33, br. 2, 2024, str. 188–211, <https://doi.org/10.59245/ps.33.2.5>.
5. Bezić, R.; Šprem, P., Zaštita žrtava u kaznenom postupku – praktična implementacija Direktive 2012/29/EU, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 27, br. 2, 2020, str. 603–636.
6. Burgess, A. W.; Roberts, A. R., Crime and victimology, u: Burgess, A. W., Regehr, C. i Roberts, A. R. (ur.), *Victimology: Theories and applications*, Sudbury, Jones and Bartlett Publishers, 2010, str. 1–30.

7. Burić, Z.; Lučić, B., *Pravni i institucionalni aspekti položaja žrtve kaznenog djela u RH – IZVJEŠTAJ*, HPC, Ministarstvo pravosuđa, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2017.
8. Campbell, J. C.; Webster D.; Koziol-McLain, J.; Block, C.; Campbell, D.; Curry, M. A. i dr., Risk factors for femicide in abusive relationships: results from a multisite case control study, *The American Journal of Public Health*, vol. 93, br. 7, 2003.
9. Campbell, J. C.; Glass, N.; Sharps, P. W.; Laughon, K.; Bloom, T., Abuse. Intimate partner homicide: review and implications of research and policy, *Trauma, violence & abuse*, vol. 8, br. 3, 2007, str. 246–269.
10. Caman, S.; Kristiansson, M.; Granath, S.; Sturup, J., Trends in rates and characteristics of intimate partner homicides between 1990 and 2013, *Journal of Criminal Justice*, vol. 49, 2017, str. 14–21.
11. Christie, N., The Ideal Victim, u: Fattah, E. A. (ur.), *From Crime Policy to Victim Policy*, Palgrave Macmillan, London, 1986, str. 17–30, https://doi.org/10.1007/978-1-349-08305-3_2.
12. Clarke, R.; Ekblom, P.; Hough, M.; Mayhew, P., Elderly Victims of Crime and Exposure to Risk, *The Howard Journal of Criminal Justice*, vol. 24, br. 1, 1985, str. 1–9, <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.1985.tb00509.x>.
13. Craven, D., *Sex differences in violent victimization, 1994 (Bureau of Justice Statistics Special Report No. NCJ 164508)*, Washington, D. C.: U. S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, 1997.
14. Daigle, L. E., *Victimology: The essentials*, Sage Publications, Inc., 2013.
15. Dartnall, E.; Jewkess, R., Sexual violence against women: The scope of the problem, *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, vol. 27, br. 1, 2013, str. 3–13, <https://doi.org/10.1016/j.bpobgyn.2012.08.002>.
16. Felson, R. B.; Cares, A. C., Gender and the Seriousness of Assaults on Intimate Partners and Other Victims, *Journal of Marriage and Family*, vol. 67, br. 5, 2005, str. 1182–1195, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00209.x>.
17. Getoš Kalac, A.; Bezić, R., *Criminological Violence Research – Ideas, Challenges, Concepts, Solutions. Violence Lab Manuals*, veljača 2019., dostupno na: <https://www.violence-lab.eu/publications/manuals/empirical-manual-2> (26. 2. 2024.).
18. Getoš Kalac, A.-M.; Roksandić Vidlička, S.; Burić, Z., Victimology and Victim Protection in Croatia, u: Meško, G.; Šarik, E.; Getoš Kalac, A.-M. (ur.), *Mapping the Victimological Landscape of the Balkans: A Regional Study on Victimology and Victim Protection with a Critical Analysis of Current Victim Policies*, Berlin: Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V. in coop. with University of Zagreb's Faculty of Law and Duncker & Humblot, 2019.
19. Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P., *Normative Aspects of Criminological Violence Research. Violence Lab Manuals*, prosinac 2018., dostupno na: <https://www.violence-lab.eu/publications/manuals/normative-manual-2/> (26. 2. 2024.).
20. Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N., Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu, *Zbornik radova: Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu: razumijevanje novih sigurnosnih izazova*, 2020, str. 501–529.
21. Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P., Kaznenopravno i kriminološko poimanje „delinkventnog“ nasilja u Hrvatskoj, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. XI, br. 1, 2020, str. 119-132, <https://doi.org/10.32984/gapzh.11.1.7>.
22. Getoš Kalac, A.-M., *Violence in the Balkans – First findings from the Balkan Homicide Study*, Springer, 2021.
23. Green, S., Crime, victimisation and vulnerability, u: Walkate, S., (ur.) *Handbook of victims and victimology*, Routledge, 2012, str. 107–134.

24. Hartmann, E., Violence: Constructing an Emerging Field of Sociology, *International Journal of Conflict and Violence* (IJCV), vol. 11, 2017, str. 1–9, <https://doi.org/10.4119/ijcv-3092>.
25. Hentig, H., *The criminal and his victim*. New Haven: Yale University Press, str. 404–411, 1948.
26. Hindelang, M.; Gottfredson, M.; Garofalo, J., *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*, Cambridge, 1978.
27. Hofner, M.-C.; Burquier, R.; Huissoud, T.; Romain, N.; Graz, B.; Mangin, P., Characteristics of victims of violence admitted to a specialized medico-legal unit in Switzerland, *Journal of Forensic and Legal Medicine*, vol. 16, str. 5, 2009, str. 269–272, <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2008.12.007>.
28. Howe, A.; Crilly, M., Identification and characteristics of victims of violence identified by emergency physicians, triage nurses, and the police, *Injury Prevention*, vol. 8, 2002, str. 321–323.
29. Jennings, W. G.; Higgins, G. E.; Tewksbury, R.; Gover, A. R.; Piquero, A. R., A longitudinal assessment of the victim-offender overlap, *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 25, br. 12, 2010, str. 2147–2174.
30. Kilpatrick, D. G.; Himelein, M. J., Male crime victims, the most victimized, often neglected, *National Organization for Victim Assistance Newsletter*, vol. 10, br. 12, 1986, str. 5–7.
31. Kovačić Petrović, Z.; Peraica, T.; Barić, Ž.; Kozarić-Kovačić, D., Starije žrtve obiteljskog nasilja u Hrvatskoj: presječno istraživanje jednog savjetovališta, *Socijalna psihijatrija*, vol. 51, br. 1, 2023, str. 51–70, <https://doi.org/10.24869/spsih.2023.51>.
32. Lauritsen, J. L.; Rezey, M. L., *Measuring the prevalence of crime with the national crime victimization survey (Technical report)*, Bureau of Justice Statistics, 2013, dostupno: <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/mpncvsv.pdf> (15. 1. 2024.).
33. Loeber, R.; Farrington, D. P., *Child delinquents: Development, intervention, and service needs*, Thousand Oaks, CA: Sage, 2001.
34. Ludvigsson, M.; Wiklund, N.; Swahnberg, K.; Simmons, J., Experiences of elder abuse: a qualitative study among victims in Sweden, *BMC Geriatr* 22, br. 256, 2022, str. 1–12, <https://doi.org/10.1186/s12877-022-02933-8>.
35. Mamula, M.; Dijanić Plašć, I., Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH – sociodemografski profil, *Život i škola*, vol. LX, br. 32, 2014, str. 111–127.
36. Maričević, D.; Glavina Jelaš, I.; Štrk, D., Analiza nekih viktimoloških čimbenika silovanja počinjenog u Hrvatskoj, *Policija i sigurnost*, vol. 27, br. 4, 2018, str. 365–379.
37. Martinjak, D.; Kikić, S.; Kovčo Vukadin, I., Viktimološka obilježja obiteljskog nasilja s posebnim osvrtom na pravnu kvalifikaciju događaja, u: Cajner Mraović, I.; Kondor - Langer, M. (ur.), *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije, Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu*, 2020, str. 303–325.
38. Mears, D. P.; Visher, C. A., Trends in understanding and addressing domestic violence, *Journal of interpersonal violence*, vol. 20, br. 2, 2005, str. 204–211, <https://doi.org/10.1177/0886260504267739>.
39. Nakamoto, J.; Schwartz, D., Is Peer Victimization Associated with Academic Achievement? A Meta-analytic Review, *Social development*, vol. 19, br. 2, 2010, str. 221–242, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2009.00539.x>.
40. Newburn, T., *Criminology (3rd ed.)*, Routledge, 2017.
41. Pereira, M. E.; Azeredo, A.; Moreira, D.; Brandão, I.; Almeida, F., Personality characteristics of victims of intimate partner violence: A systematic review, *Aggression and violent behavior*, vol. 52, 101423, 2020, <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101423>.

42. Reep-van den Bergh, C. M. M.; Junger, M., Victims of cybercrime in Europe: a review of victim surveys, *Crime Science*, vol. 7, br. 5, 2018, str. 1–15.
43. Rosseger, A.; Wetli, N.; Urbaniok, F.; Elbert, T.; Cortoni, F.; Endrass, J., Women convicted for violent offenses: Adverse childhood experiences, low level of education and poor mental health, *BMC Psychiatry*, vol. 9, 2009, str. 1–7.
44. Rutherford, A.; Zwi, A. B.; Grove, N. J.; Butchart, A., Violence: a glossary. *Journal of epidemiology and community health*, vol. 61, br. 8, 2007, str. 676–680, <https://doi.org/10.1136/jech.2005.043711>.
45. Schreck, C. J.; Ousey, G. C.; Fisher, B. S.; Wilcox, P., Examining what makes violent crime victims unique: Extending statistical methods for studying specialization to the analysis of crime victims, *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 28, 2012, str. 651–671.
46. Siddique, J. A., Age, Marital Status, and Risk of Sexual Victimization: Similarities and Differences Across Victim-Offender Relationships, *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 31, br. 15, 2016, str. 1–20, <https://doi.org/10.1177/0886260515579507>.
47. Siegel, L. J., *Criminology: Theories, patterns, and typologies* (10th ed.), Belmont, CA:Wadsworth, 2010.
48. Sušac, N.; Ajduković, M.; Rimac, I., Učestalost vršnjačkog nasilja s obzirom na obilježja adolescenata i doživljeno nasilje u obitelji, *Psihologijske teme*, vol. 25, br. 2, 2016, str. 197–221.
49. Stickley, A.; Carlson, P., Factors associated with non-lethal violent victimization in Sweden in 2004–2007, *Scandinavian Journal of Public Health*, vol. 38, br. 4, 2010, str. 404–410, <https://doi.org/10.1177/140349481036456>.
50. Šprem, P., *Normativna i empirijska analiza obiteljskog nasilja u Hrvatskoj: kaznenopravni koncepti, kriminološki fenomeni, praktični izazovi i moguća rješenja*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2023, str. 1–351, dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:072528>.
51. Taylor, J. C.; Bates, E. A.; Colosi, A.; Creer, A. J., Barriers to Men's Help Seeking for Intimate Partner Violence, *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 37, br. 19–20, 2022, <https://doi.org/10.1177/08862605211035870>.
52. Tittlová, M.; Papáček, P., Factors Contributing to Domestic Violence, *International Journal of Entrepreneurial Knowledge*, vol. 6, br. 2, 2018, str. 117–124, <https://doi.org/10.37335/ijek.v6i2.83>.
53. Tiwari, P., Victimology : A sub-discipline of criminology, *Dehradun Law Review*, vol. 4, br. 1, 2012, str. 87–97.
54. Tolan, P.; Gorman-Smith, D.; Henry, D., Family violence, *Annual Review of Psychology*, vol. 57, 2006, str. 557–583, <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.57.102904.190110>.
55. Wemmers, J. A., Restorative justice for victims of crime: A victim-oriented approach to restorative justice, *International Review of Victimology*, vol. 9, br. 1, 2002, str. 43–59.
56. Whitaker, C. J., *Elderly victims*, US Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, 1987.
57. Ždero, V., Psihičko zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji, *Ljetopis socijalnog rada*, vol. 12, br. 1, 2005, str. 145–172.

Summary

Marko Mrakovčić, PhD *

Petra Šprem, PhD **

Reana Bezić, PhD ***

PROFILE OF VICTIMS OF VIOLENCE IN THE REPUBLIC OF CROATIA

One of the basic characteristics of mainstream research on violence is that it is highly fragmentary, mostly focusing on certain subtypes of violence or relying on normative categorisation and judicial statistics. The reason for this is that there is no generally accepted definition of violence. As a result, the concept of violence is bypassed as a subject of criminological research. On the other hand, the layered nature of the phenomenon of violence suggests a certain dynamism and diversity in its aetiology and phenomenology, which is why its subtypes are often investigated empirically. Just like criminological research into violence as a phenomenon, victimological research is also often fragmentary and has so far failed to profile the common characteristics of victims of violence. This paper analyses empirical data from the first multidisciplinary and holistic research on violence in the Republic of Croatia, with a focus on victims. The research was conducted through a detailed analysis of court files in the Republic of Croatia that were legally finalised between 2017 and 2021. The work is based on the initial assumption that victims of violence share a certain number of common characteristics, regardless of the subtype of violence. In this sense, the paper addresses the scientific and professional gap and answers the question of whether victims of violence in the Republic of Croatia have certain common characteristics (such as gender, age, work status, level of education, the context of the social environment in which the violence took place (public/private), the nature of the relationship between the victim and the perpetrator, the types of injuries the victims suffered) or whether their characteristics differ so much that it is necessary to observe them separately, that is, according to the type of violence experienced. The results show that women, younger people, people with lower education and lower socioeconomic status are more often exposed to the risk of violence than others. It is also shown that the victim's gender, age, work status, and level of education influence to a certain extent the social context and consequences of the violence they experienced.

Keywords: violence, victims, victimogenic factors, violence research, Croatian Violence Monitor

* Marko Mrakovčić, PhD, Associate Professor, Faculty of Law, University of Rijeka; mar-ko.mrakovcic@uniri.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4919-0277>

** Petra Šprem, PhD, Senior Assistant, University of Zagreb Faculty of Law; petra.sprem@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4396-6887>

*** Reana Bezić, PhD, Assistant Professor, University of Zagreb Faculty of Law; reana.bezic@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1299-0860>